

Nr 185

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändring i lagen den 31 mars 1955 (nr 183) om bankrörelse, m. m.; given Stockholms slott den 5 oktober 1962.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet hållna protokoll, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

1) lag angående ändring i lagen den 31 mars 1955 (nr 183) om bankrörelse;

2) lag angående ändring i lagen den 3 juni 1955 (nr 416) om sparbanker;

3) lag angående ändrad lydelse av 31 § lagen den 25 maj 1956 (nr 216) om jordbrukskasserörelsen; och

4) förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen den 21 juni 1922 (nr 277) angående postsparbanken.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro

BERTIL

G. E. Sträng

Propositionens huvudsakliga innehåll

I anslutning till systemet med återlån inom den allmänna tilläggspensioneringen föreslås i propositionen vissa ändringar i banklagen och sparbankslagen. Sålunda undantages återlån från det krav på formell kortfristighet, som i allmänhet gäller för utlåningen hos affärsbanker och sparbanker. Vidare får sparbank rätt att i samband med återlån upptaga motsvarande lån hos allmänna pensionsfonden.

I propositionen föreslås även ändring av de individuella insättningsbegränsningarna hos olika kreditinstitut. I sparbank föreslås maximibeloppet för insättning på sparbanksräkning höjt från 100 000 till 200 000 kronor och den s. k. fria sektorn vidgad från 15 till 20 procent av behållningen

på sparbanksräkning. Maximibeloppet för insättning på sparkasseräkning eller därmed likartad räkning hos affärsbank och centralkassa för jordbrukskredit höjes från 15 000 till 50 000 kronor. Insättningsmaximum i postsparbanken höjes från 30 000 till 100 000 kronor.

Slutligen föreslås en höjning av det allmänna individuella maximibeloppet för s. k. blancokredit hos affärsbank från 5 000 till 15 000 kronor.

Förslagen är avsedda att träda i kraft den 1 januari 1963.

Förslag

till

Lag

angående ändring i lagen den 31 mars 1955 (nr 183) om bankrörelse

Härigenom förordnas, att 56, 57 och 67 §§ lagen den 31 mars 1955 om bankrörelse¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse)

56 §.

Bankaktiebolag må — — — må dock

1. stat, kommun — — — särskild säkerhet;

2. kortvarig kredit — — — anses föreligga;

3. av vederhäftig — — — erhållits; samt

4. annan kredit utan särskild säkerhet kunna lämnas till sammanlagt högst en tiondel av bankbolagets eget kapital samt till ett belopp i varje särskilt fall av högst sjuttiofemtusen kronor, då krediten lämnas småföretagare för hans rörelse, och eljest högst femtusen kronor.

57 §.

Är lån — — — sagda tid.

Utan att förbehålla sig rätt som i första stycket sägs må bankbolag

1. bevilja kredit i räkning på högst ett år; samt

2. i enlighet med närmare bestämmelser i bolagsordningen utlämna lån mot skuldebrev med längre löptid än sex månader till sammanlagt belopp av högst tjugu procent av bolagets eget kapital, dock att beträff-

(Föreslagen lydelse)

56 §.

Bankaktiebolag må — — — må dock

1. stat, kommun — — — särskild säkerhet;

2. kortvarig kredit — — — anses föreligga;

3. av vederhäftig — — — erhållits; samt

4. annan kredit utan särskild säkerhet kunna lämnas till sammanlagt högst en tiondel av bankbolagets eget kapital samt till ett belopp i varje särskilt fall av högst sjuttiofemtusen kronor, då krediten lämnas småföretagare för hans rörelse, och eljest högst femtontusen kronor.

57 §.

Är lån — — — sagda tid.

Utan att förbehålla sig rätt som i första stycket sägs må bankbolag

1. bevilja kredit i räkning på högst ett år;

2. bevilja återlån, varom stadgas i reglementet angående allmänna pensionsfondens förvaltning, med längre löptid än sex månader; samt

3. i enlighet med närmare bestämmelser i bolagsordningen utlämna andra lån mot skuldebrev med längre löptid än sex månader till sammanlagt belopp av högst tjugu procent av bolagets eget kapital, dock att

¹ Senaste lydelse av 56 § se 1960: 61 och av 57 § se 1956: 147.

(Gällande lydelse)

fande lån, för vilkas fulla gäldande staten är ansvarig, nämnda belopp må överskridas med sammanlagt högst fem procent av bolagets eget kapital.

Lån som avses i andra stycket 2 må, där icke staten är ansvarig för lånets fulla gäldande, icke ställas på längre återbetalningstid än tio år och ej heller uppgå till högre belopp i varje särskilt fall än etthundrafemtiotusen kronor. Beträffande lån, för vars fulla gäldande staten icke är ansvarig och för vilket säkerheten utgöres av borgen av annan än kommun eller därmed jämförlig samfällighet, skall i skuldebrevet utfästas årlig avbetalning i förhållande till den tid, för vilken lånet beviljats.

67 §.

Insättas penningar — — — hos bolaget.

En och samma insättares tillgodohavande på sparkasseräkning eller därmed likartad räkning må icke anorledes än genom upplupen räntas läggande till kapitalet ökas utöver *femtontusen* kronor. Då, efter vad i 70 § stadgas, för samma person utfärdats flera motböcker, skall dock vad nyss är sagt gälla i fråga om tillgodohavandet enligt varje särskild motbok.

Bankbolag må — — — av bolaget.
I fråga — — — särskilt stadgat.

(Föreslagen lydelse)

beträffande lån, för vilkas fulla gäldande staten är ansvarig, nämnda belopp må överskridas med sammanlagt högst fem procent av bolagets eget kapital.

Lån som avses i andra stycket 3 må, där icke staten är ansvarig för lånets fulla gäldande, icke ställas på längre återbetalningstid än tio år och ej heller uppgå till högre belopp i varje särskilt fall än etthundrafemtiotusen kronor. Beträffande *nu avsett* lån, för vars fulla gäldande staten icke är ansvarig och för vilket säkerheten utgöres av borgen av annan än kommun eller därmed jämförlig samfällighet, skall i skuldebrevet utfästas årlig avbetalning i förhållande till den tid, för vilken lånet beviljats.

67 §.

Insättas penningar — — — hos bolaget.

En och samma insättares tillgodohavande på sparkasseräkning eller därmed likartad räkning må icke anorledes än genom upplupen räntas läggande till kapitalet ökas utöver *femtiotusen* kronor. Då, efter vad i 70 § stadgas, för samma person utfärdats flera motböcker, skall dock vad nyss är sagt gälla i fråga om tillgodohavandet enligt varje särskild motbok.

Bankbolag må — — — av bolaget.
I fråga — — — särskilt stadgat.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1963.

Förslag

till

Lag

angående ändring i lagen den 3 juni 1955 (nr 416) om sparbanker

Härigenom förordnas, att 22, 25 och 29 §§ lagen den 3 juni 1955 om sparbanker¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse)

22 §.

Med de — — — å sparbanksräkning.

En och samma insättares tillgodohavande å sparbanksräkning må icke annorledes än genom upplupen räntas läggande till kapitalet ökas utöver visst i reglementet bestämt belopp, högst *ett hundra tusen* kronor.

Ej må — — — uppsägningstidens utgång.

25 §.

Intill ett sammanlagt belopp, motsvarande *femton* procent av de enligt senaste bokslut å sparbanksräkning innestående medlen, äger sparbank mottaga inlåning å annan, valfri räkning.

Härutöver må sparbank upptaga lån mot sådana för den allmänna rörelsen avsedda förskrivningar, som medföra rätt till betalning först efter utfärdarens övriga fordringsägare (förlagsbevis). För att tillgodose tillfälligt penningbehov må sparbank jämväl begagna kredit i checkräkning hos riksbanken eller inländskt bankaktiebolag eller annorledes upptaga lån.

(Föreslagen lydelse)

22 §.

Med de — — — å sparbanksräkning.

En och samma insättares tillgodohavande å sparbanksräkning må icke annorledes än genom upplupen räntas läggande till kapitalet ökas utöver visst i reglementet bestämt belopp, högst *två hundra tusen* kronor.

Ej må — — — uppsägningstidens utgång.

25 §.

Intill ett sammanlagt belopp, motsvarande *tjugu* procent av de enligt senaste bokslut å sparbanksräkning innestående medlen, äger sparbank mottaga inlåning å annan, valfri räkning.

Härutöver må sparbank upptaga lån mot sådana för den allmänna rörelsen avsedda förskrivningar, som medföra rätt till betalning först efter utfärdarens övriga fordringsägare (förlagsbevis), *ävensom, i samband med återlån enligt reglementet angående allmänna pensionsfondens förvaltning, hos denna fond upptaga däremot svarande lån.* För att tillgodose tillfälligt penningbehov må sparbank jämväl begagna kredit i checkräkning hos riksbanken eller inländskt bankaktiebolag eller annorledes upptaga lån.

¹ Senaste lydelse av 29 § se 1956:148.

(Gällande lydelse)

29 §.

Är lån, för vars fulla gäldande staten icke är ansvarig eller för vilket kommun eller därmed jämförlig samfällighet ej svarar i egenskap av huvudgäldenär eller löftesman, icke ställt att betalas inom tre månader eller, där fråga är om lån, för vilket säkerheten utgöres av inteckning i fast egendom eller tomträtt, inom sex månader, skall sparbanken förbehålla sig rätt att uppsäga lånet till återbetalning senast inom tid, som nyss för varje fall sagts; och må sådan uppsägningsrätt icke i något avseende inskränkas av sparbanken. *Kredit i checkräkning må dock utan förbehåll om uppsägningsrätt beviljas på högst ett år.*

Utän hinder — — — sagda tid.

Lån som — — — tio år.

Innan lån — — — upplåtna fastigheten.

Såsom säkerhet — — — omförmälda uppskattningsvärdet.

Sparbank skall förbehålla sig rätt att till betalning senast inom tre månader uppsäga lån, varom nu är fråga, därest den intecknade fasta egendomen eller tomträtten till följd av vanvård av byggnad, skogsavverkning eller av annan anledning undergår sådan värdeminskning, att säkerheten i märklig mån försvagas, eller därest tomträtten uppsäges. Nedläggning av taxeringsvärdet å den fasta egendomen eller å byggnaden eller byggnaderna å den med tomträtt upplåtta fastigheten skall icke i och för sig utgöra grund för uppsägning.

(Föreslagen lydelse)

29 §.

Är lån, för vars fulla gäldande staten icke är ansvarig eller för vilket kommun eller därmed jämförlig samfällighet ej svarar i egenskap av huvudgäldenär eller löftesman, icke ställt att betalas inom tre månader eller, där fråga är om lån, för vilket säkerheten utgöres av inteckning i fast egendom eller tomträtt, inom sex månader, skall sparbanken förbehålla sig rätt att uppsäga lånet till återbetalning senast inom tid, som nyss för varje fall sagts; och må sådan uppsägningsrätt icke i något avseende inskränkas av sparbanken. *Utän förbehåll om uppsägningsrätt må dock återlån enligt reglementet angående allmänna pensionsfondens förvaltning beviljas med längre löptid än här angivits samt kredit i checkräkning beviljas på högst ett år.*

Utän hinder — — — sagda tid.

Lån som — — — tio år.

Innan lån — — — upplåtta fastigheten.

Såsom säkerhet — — — omförmälda uppskattningsvärdet.

Sparbank skall förbehålla sig rätt att till betalning senast inom tre månader uppsäga lån, varom nu är fråga, därest den intecknade fasta egendomen eller tomträtten till följd av vanvård av byggnad, skogsavverkning eller av annan anledning undergår sådan värdeminskning, att säkerheten i märklig mån försvagas, eller därest tomträtten uppsäges. Nedläggning av taxeringsvärdet å den fasta egendomen eller å byggnaden eller byggnaderna å den med tomträtt upplåtta fastigheten skall icke i och för sig utgöra grund för uppsägning. *I fråga om återlån, som avses i första stycket, skall sparbank förbehålla sig rätt att, därest den för lånet ställda säkerheten i märklig mån försvagas, uppsäga lånet till betalning senast inom tre månader.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1963.

Förslag

till

Lag**angående ändrad lydelse av 31 § lagen den 25 maj 1956 (nr 216)
om jordbrukskasserörelsen**

Härigenom förordnas, att 31 § lagen den 25 maj 1956 om jordbrukskasserörelsen skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse)

31 §.

Insätts penningar — — — hos kassan.

En och samma insättares tillgodohavande på sparkasseräkning eller därmed likartad räkning må icke anorledes än genom upplupen räntas läggande till kapitalet ökas utöver *femtontusen* kronor. Då, efter vad i 32 § stadgas, för samma person utfärdats flera motböcker, skall dock vad nyss är sagt gälla i fråga om tillgodohavandet enligt varje särskild motbok.

Centralkassa må — — — av kassan.

I fråga — — — med bank.

(Föreslagen lydelse)

31 §.

Insätts penningar — — — hos kassan.

En och samma insättares tillgodohavande på sparkasseräkning eller därmed likartad räkning må icke anorledes än genom upplupen räntas läggande till kapitalet ökas utöver *femtiotusen* kronor. Då, efter vad i 32 § stadgas, för samma person utfärdats flera motböcker, skall dock vad nyss är sagt gälla i fråga om tillgodohavandet enligt varje särskild motbok.

Centralkassa må — — — av kassan.

I fråga — — — med bank.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1963.

Förslag
till
förordning
om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen den 21 juni
1922 (nr 277) angående postsparbanken

Härigenom förordnas, att 2 § 1 mom. förordningen den 21 juni 1922 angående postsparbanken¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Gällande lydelse)

2 §.

Mom. 1. Envar äger — — — i postsparbanken.

Insättning må, såvida Kungl. Maj:t ej annorlunda föreskriver, ske allenast i helt krontal. En och samma persons tillgodohavande må ej ökas utöver 30 000 kronor eller, där fråga är om tillgodohavande enligt motbok för insättning på grund av sparavtal, utöver 3 000 kronor annorledes än genom upplupen räntas läggande till kapitalet.

(Föreslagen lydelse)

2 §.

Mom. 1. Envar äger — — — i postsparbanken.

Insättning må, såvida Kungl. Maj:t ej annorlunda föreskriver, ske allenast i helt krontal. En och samma persons tillgodohavande må ej ökas utöver 100 000 kronor annorledes än genom upplupen räntas läggande till kapitalet. *Generalpoststyrelsen äger dock, då särskilda skäl föreligga, att för vissa slag av medel fastställa lägre inlåningsgränser.*

—————

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1963.

Vad i samband med ikraftträdandet av förordningen den 18 maj 1962 (nr 148) om ändring i förordningen den 21 juni 1922 angående postsparbanken förordnats rörande fortsatt tillämpning av 2 § 1 mom. andra stycket sista punkten sistnämnda förordning i äldre lydelse skall upphöra att gälla med ikraftträdandet av denna förordning.

¹ Senaste lydelse av 2 § 1 mom. se 1962:148.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 25 maj 1962.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON, HOLMQVIST.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *vissa ändringar i lagen om bankrörelse, m. m.* och anför därvid följande.

I. Inledning

Svenska bankföreningen har i skrivelser den 13 april 1960 och den 18 oktober 1961 hemställt om viss ändring av bestämmelserna i 57 § banklagen angående affärsbanks rätt att lämna s. k. b u n d n a l å n. Enligt gällande bestämmelser skall med vissa undantag lån, som affärsbank beviljar, vara antingen ställt att betalas inom sex månader eller beviljat med förbehåll om rätt för banken att uppsäga lånet till återbetalning senast inom samma tid. Bankföreningens framställning syftar till att ge affärsbank obegränsad frihet att utan sådant förbehåll bevilja lån för längre tid än sex månader i fall där lånet är omedelbart anknutet till visst avtal om export eller utgör återlån enligt reglementet angående allmänna pensionsfondens förvaltning.

Över bankföreningens förstnämnda framställning har efter remiss *yttranden* avgivits av bank- och fondinspektionen, sparbanksinspektionen, kommerskollegium, generalpoststyrelsen, fullmäktige i riksbanken, fullmäktige i riksgäldskontoret, allmänna pensionsfondens första, andra och tredje fondstyrelser, Svenska sparbanksföreningen, Sveriges jordbrukskassaförbund och Sveriges allmänna hypoteksbank. Kommerskollegium har vid sitt utlåtande fogat *yttranden* från samtliga handelskamrar i riket samt från Sveriges allmänna exportförening, Sveriges industriförbund och Sveriges hantverks- och industriorganisation.

Sparbanksinspektionen har i sitt remissyttrande uttalat att, om bankföreningens framställning leder till ändring av banklagen såvitt avser återlån, sparbank bör genom ändring av 29 § sparbankslagen beredas motsvarande möjlighet att binda av sparbanken beviljad kredit som utgör återlån. I särskild skrivelse den 17 oktober 1961 har sparbanksföreningen biträtt detta förslag.

Svenska sparbanksföreningen har i skrivelse den 25 november 1960 gjort framställning om sådan ändring av 25 § sparbankslagen, att sparbank får rätt att upptaga lån hos allmänna pensionsfonden.

Över sparbanksföreningens framställning har efter remiss *yttranden* avgivits av sparbanksinspektionen, bank- och fondinspektionen, kommerskollegium, generalpoststyrelsen, fullmäktige i riksbanken, fullmäktige i riksgäldskontoret, allmänna pensionsfondens tre särskilda fondstyrelser, Svenska bankföreningen, Sveriges jordbrukskassaförbund och Sveriges allmänna hypoteksbank. Kommerskollegium har vid sitt utlåtande fogat *yttranden* från Stockholms och Skånes handelskamrar samt från handelskamrarna i Göteborg och Gävle.

I en inom finansdepartementets rättsavdelning i februari 1962 upprättad *promemoria angående individuella insättningsmaxima hos vissa kreditinstitut* (stencilerad) har redovisats skilda framställningar från vederbörande centrala organisationer för affärsbankerna, sparbankerna och jordbrukskasserörelsen om ändring av de regler angående individuellt insättningsmaximum, som gäller i nämnda kreditinstitut, samt en framställning från generalpoststyrelsen om ändring av motsvarande regler i förordningen angående postsparbanken. I promemorian har framlagts förslag till vissa ändringar i nämnda bestämmelser.

Över promemorian har efter remiss *yttranden* avgivits av bank- och fondinspektionen, sparbanksinspektionen, kommerskollegium, generalpoststyrelsen, fullmäktige i riksbanken, fullmäktige i riksgäldskontoret, Svenska bankföreningen, Svenska sparbanksföreningen, Sveriges jordbrukskassaförbund, Sparbankernas bank aktiebolag och Jordbrukets bank. Kommerskollegium har bifogat *yttranden* från Stockholms och Skånes handelskamrar samt från handelskamrarna i Göteborg och Gävle.

Svenska bankföreningen har i framställning den 28 februari 1962 hemställt om sådan ändring av 56 § banklagen, att affärsbank beredes ökad möjlighet att bevilja s. k. *blancokredit*, d. v. s. lån utan särskild säkerhet.

Över denna framställning har efter remiss *yttranden* avgivits av bank- och fondinspektionen samt fullmäktige i riksbanken.

Jag anhåller nu — efter samråd med chefen för kommunikationsdepartementet i fråga om postbanken — att få upptaga dessa ärenden. Därvid vill jag redan inledningsvis erinra, att frågan om behovet av långfristiga krediter för exportändamål behandlats i propositionen nr 125 till årets riksdag. I denna proposition har — efter förhandlingar mellan en statlig förhandlingsdelegation och en av Svenska bankföreningen utsedd förhandlingsdelegation — hemställts om bemyndigande för Kungl. Maj:t att träffa avtal med affärsbankerna om inrättande av ett särskilt institut för exportkrediter. Denna hemställan har bifallits av riksdagen.

II. Bundna lån

Gällande ordning

För affärsbankerna är rätten att bevilja s. k. bundna lån — lån med bestämd löptid utan förbehåll om rätt för banken att uppsäga lånet till tidigare återbetalning — reglerad i 57 § i 1955 års lag om bankrörelse.

Enligt huvudregeln, vilken återfinnes i paragrafens första stycke, skall den lånebeviljande banken i fall, där lån icke är ställt att betalas inom sex månader, förbehålla sig rätt att uppsäga lånet till återbetalning senast inom denna tid.

I paragrafens andra stycke medges vissa undantag från huvudregeln. Sålunda får bank utan sådant förbehåll om uppsägningsrätt som avses i första stycket bevilja kredit i räkning på högst ett år. Vidare får bank, i enlighet med närmare bestämmelser i bolagsordningen, utlämna lån mot skuldebrev med längre löptid än sex månader till ett sammanlagt belopp av högst tjugo procent av bankens eget kapital. Beträffande lån, för vilkas fulla betalning staten är ansvarig, får detta belopp överskridas med sammanlagt högst fem procent av bankens eget kapital.

För bundna lån med längre löptid än sex månader, vilka icke utgör kredit i räkning, gäller enligt paragrafens tredje stycke särskilda villkor. Sålunda får dessa lån inte ställas på längre återbetalningstid än tio år och inte heller uppgå till högre belopp än 150 000 kronor för en och samme låntagare. Utgöres lånesäkerheten av borgen, skall vidare i skuldebrevet utfästas årlig avbetalning i förhållande till den tid, för vilken lånet beviljats. Bestämmelserna i detta stycke om längsta återbetalningstid, individuell maximering och amorteringsvillkor gäller inte i fall, där staten är ansvarig för lånets fulla betalning. Undantagna från föreskriften om amorteringsvillkor vid borgenslån är även lån, där borgen tecknats av kommun eller därmed jämförlig samfällighet.

För sparbankerna finns motsvarande regler i 29 § i 1955 års lag om sparbanker.

I paragrafens första stycke ges huvudregeln, enligt vilken även sparbanksutlåningen i princip skall vara formellt kortfristig. Sparbankslån i allmänhet skall sålunda antingen vara ställt att betalas inom tre månader eller lämnas med förbehåll om rätt för sparbanken att uppsäga lånet till återbetalning inom denna tid. För lån, där säkerheten utgöres av inteckning i fast egendom eller tomträtt, är dock längsta löptid respektive uppsägnings-tid sex månader. Den föreskrivna uppsägningsrätten får icke inskränkas i något avseende, vilket betyder att låneräntan ej kan bindas i vidare mån än sparbanken äger binda lånets kapitalbelopp.

Från huvudregeln om kortfristighet finns tre undantag. Sålunda får lån, för vars fulla betalning staten är ansvarig eller för vilket kommun eller därmed jämförlig samfällighet svarar i egenskap av huvudgäldenär eller löftesman, beviljas på hur lång tid som helst utan förbehåll om uppsäg-

ningsrätt för sparbanken. Vidare får utan sådant förbehåll beviljas kredit i checkräkning på högst ett år. Slutligen äger sparbank, där summan av insättarnas behållning på sparbanksräkning och sparbankens fonder enligt senaste bokslut uppgår till minst fem miljoner kronor, enligt 29 § andra stycket befogenhet att under vissa särskilda förutsättningar och i begränsad omfattning bevilja lån mot säkerhet av inteckning i fast egendom eller tomträtt utan att därvid göra eljest föreskrivet förbehåll om uppsägningsrätt för sparbanken.

Bundna inteckningslån får enligt 29 § tredje stycket utlämnas högst till ett sammanlagt belopp motsvarande trettio procent av summan av insättarnas behållning på sparbanksräkning och sparbankens fonder enligt senaste bokslut. Högst en femtedel av nämnda belopp får ställas att förfalla under ett och samma år. Lånen får inte ställas på längre återbetalningstid än tio år. Såsom säkerhet får godtagas endast sådan fastighets- eller tomträttsin-teckning, som uppfyller vissa i 29 § femte stycket angivna kvalifikationskrav. Sålunda skall in-teckningen gälla antingen i jordbruksfastighet eller i bostads- eller affärsfastighet inom område, för vilket stadsplan eller byggnadsplan fastställts. Även in-teckning i tomträtt till bebyggd fastighet inom sådant område godtages. I sistnämnda fall förutsättes dock, bland annat, att den eller de byggnader som finns uppförda på tomträttsmarken är avsedda väsentligen för bostadsändamål. Således godtages inte in-teckning i industrifastighet och ej heller in-teckning i tomträtt med byggnader för industriellt eller kommersiellt ändamål. För att gälla som säkerhet för bundet lån skall in-teckning vidare ligga inom sextio procent av det senast fastställda taxeringsvärdet.

Sparbank, som lämnat bundet in-teckningslån, skall enligt 29 § sjätte stycket förbehålla sig rätt att uppsäga lånet till betalning senast inom tre månader, om den in-tecknade fasta egendomen eller tomträtten till följd av vanvård av byggnad eller på grund av skogsavverkning eller av annan anledning undergår sådan värdeminskning att säkerheten i märklig mån försvagas. Detsamma gäller, om in-tecknad tomträtt uppsäges.

Sparbankslagen innehåller inte någon allmän bestämmelse om begränsning av den faktiska återbetalningstiden för lån. Beträffande lån, för vilket säkerheten utgöres av borgen av annan än kommun eller därmed jämförlig samfällighet, gäller dock enligt 28 § femte stycket sparbankslagen, att lånet får utlämnas endast på viss tid och ej får utestå längre än femton år. Är sådant lån ställt på längre återbetalningstid än ett år, skall som huvudregel i skuldebrevet utfästas årlig avbetalning i förhållande till den tid, för vilken lånet beviljats. Oavsett vad som avtalats om återbetalning, skall sparbanken förbehålla sig sådan uppsägningsrätt, som föreskrives i 29 § första stycket. Dessa regler gäller inte lån, för vars fulla betalning staten är ansvarig.

Återlån enligt reglementet angående allmänna pensionsfondens förvaltning

Enligt 31 § lagen den 28 maj 1959 om försäkring för allmän tilläggspension skall avgifterna till försäkringen ingå till en fond, benämnd allmänna pensionsfonden, vilken förvaltas på sätt Konungen med riksdagen bestämmer. I den av årets riksdag antagna lagen om allmän försäkring, vilken är avsedd att fr. o. m. den 1 januari 1963 ersätta förstnämnda lag, återfinnes motsvarande bestämmelse i 19 kap. 5 §.

I det av Kungl. Maj:t med riksdagen antagna reglementet den 28 maj 1959 angående allmänna pensionsfondens förvaltning föreskrives, att inflytande penningmedel skall efter vissa i reglementet angivna fördelningsgrunder förvaltas av tre särskilda styrelser, benämnda första, andra och tredje fondstyrelsen. Enligt 14 § i reglementet äger vissa kreditinrättningar, däribland bankaktiebolag och sparbank, att mot bevis om fullgjord avgiftsbetalning bevilja den, som under föregående år erlagt avgift enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension, återlån med högst hälften av den erlagda avgiften. Återlån får dock inte beviljas, om lånebeloppet enligt dessa regler ej skulle uppgå till 500 kronor. Kreditinrättning, som lämnat återlån, äger enligt 15 § första stycket i samband därmed till motsvarande belopp erhålla lån från den fondstyrelse, som har att förvalta de avgifter på vilka återlånet grundas. Den som erlagt avgift till försäkringen för allmän tilläggspension har således inte ovillkorlig rätt till återlån, och om sådant lån beviljas blir han inte låntagare hos allmänna pensionsfonden utan hos den kreditinrättning som beviljat återlånet. För återbetalning gentemot fonden svarar kreditinrättningen, oavsett om den som erhållit återlånet fullgör sin förpliktelse eller ej.

Ett låns egenskap av återlån visar sig, som framgår av det anförda, reellt i att kreditinrättningen har rätt att hos allmänna pensionsfonden erhålla lån med belopp motsvarande återlånet. Däremot kommer för återlånet att gälla banklagens och sparbankslagens allmänna regler om affärsbanks respektive sparbanks utlåning, bland annat i fråga om kravet på säkerhet och förutsättningarna för tidsbundenhet.

Räntesatsen för lån, som fondstyrelse lämnar kreditinrättning i samband med ett av denna beviljat återlån, fastställs enligt 15 § andra stycket i reglementet av Kungl. Maj:t. Denna räntesats skall som regel bestämmas så, att den med en halv procent överstiger högsta allmänt förekommande räntesats vid inlåning i bankaktiebolag, postsparbanken, sparbank och centralkassa för jordbrukskredit. Råntan på återlånet bestämmas däremot genom fri överenskommelse mellan kreditinrättningen och den som erhåller återlånet.

Återlån, som inte i sin helhet återbetalas inom ett år från utlämnandet, skall enligt 16 § i reglementet amorteras årligen med belopp inte understigande en tiondel av lånesumman. Den återlånebeviljande kreditinrättningens motsvarande lån hos allmänna pensionsfonden skall återbetalas i samma mån som återlånet, dock inte långsammare än som föreskrivits i villkoren för återlånet. Reglementet hindrar ej, att kreditinrättningen medger längre löptid eller mindre årlig amortering än en tiondel. Gentemot pen-

sionsfonden måste dock kreditinrättningen fullgöra de för återlån föreskrivna amorteringarna, varvid återlånet successivt övergår till att bli ett lån av ordinär typ.

Närmare bestämmelser om återlån har intagits i kungörelsen den 9 december 1960 (nr 714) med föreskrifter rörande återlån enligt reglementet den 28 maj 1959 (nr 293) angående allmänna pensionsfondens förvaltning.

Då återlån skall grundas på avgifter som erlagts under närmast föregående år, har sådana lån kunnat beviljas först under år 1961. Sammanlagda beloppet av beviljade återlån uppgick den 31 december 1961 till omkring 53 miljoner kronor.

Bankföreningens framställning

Svenska bankföreningen uttalar i sin framställning inledningsvis, att affärsbankernas möjligheter till långfristig bunden kreditgivning enligt gällande banklag är snävt begränsade. Bestämmelserna härom, som har till syfte att skapa garantier för bankernas likviditet, torde, fortsätter bankföreningen, vara något för vårt land säreget. Såvitt bankföreningen kunnat utröna, har man ingenstädes utomlands ansett sig ha anledning att ingripa reglerande i affärsbankernas möjligheter att lämna bundna lån, utan man har där överlämnat åt bankerna att själva avgöra i vilken utsträckning sådan kreditgivning kan rymmas inom gränserna för en sund likviditetspolitik. Bankföreningen är övertygad att, om motsvarande frihet lämnades de svenska bankerna, dessa skulle handha uppgiften med största omsorg och ansvarskänsla.

I sin framställning uttalar bankföreningen vidare, att sedan den tid varifrån inskränkningarna i rätten att lämna bundna krediter härstammar inträtt en förändring av likviditetsstrukturen inom bankväsendet och näringslivet i övrigt. Denna förändring finner föreningen tala för att tvingande regler i detta avseende ej längre är erforderliga. Samtidigt har utvecklingen på kapitalförsörjningsområdet enligt föreningens mening gjort det mer angeläget än förr att utnyttja bankernas resurser även för mera långfristig kreditgivning till näringslivet. Detta är, anför föreningen, en internationell tendens.

Bankföreningen förklarar sig vara medveten om att det måhända kan väcka betänkligheter att utan närmare utredning helt upphäva gällande begränsningar i rätten att lämna bundna lån. En viss uppmjukning av stadgandena i ämnet bör dock enligt bankföreningens mening kunna genomföras omedelbart i syfte att undanröja svårigheterna på ett par begränsade områden, där det i dagens läge framstår som särskilt angeläget att i ökad utsträckning kunna stå näringslivet till tjänst med fasta krediter. Härmed avser bankföreningen exportkrediter och återlån.

Vid banklagens tillkomst synes man, fortsätter bankföreningen, ha utgått från att intresse för bundna lån främst kunde finnas hos småindustrin och hantverket vid genomförande av investeringar. I sin framställning, som avgivits innan förhandlingarna mellan Kungl. Maj:t och bankföreningen om

inrättande av ett särskilt exportkreditinstitut påbörjades, anför föreningen vidare, att det numera visat sig i hög grad önskvärt att kunna lämna bundna lån även i samband med *exportkrediter*. Föreningen hänvisar därvid till betydelsen av förmånliga betalningsvillkor i konkurrensen på utländska marknader. Mången gång är sålunda en relativt lång kredit en ofrånkomlig förutsättning för att en affär skall komma till stånd. Därvid godtages i allmänhet inte ett förbehåll om rätt till uppsägning i förtid. Ett sådant arrangemang måste, enligt vad bankföreningen framhåller, te sig riskabelt för exportören, om han inte kan påräkna att i sin tur erhålla motsvarande tidsbundna finansieringskredit, och bankerna ställs därför ofta inför önskemålet om bundna lån för finansiering av exportkrediter. I regel är emellertid, uppger bankföreningen, bifall till sådana framställningar uteslutet, bl. a. därför att kreditbeloppet överskrider 150 000 kronor. Motsvarande svårigheter uppkommer vid sådana exportaffärer, där av tekniska skäl icke exportören utan en svensk bank måste fungera som direkt kreditgivare till utlandet.

Ytterligare efterfrågan på bundna lån kan enligt bankföreningen förutses uppkomma på grund av vad som beslutats angående *återlån* av avgifter till försäkringen för allmän tilläggspension. Återlånen är, anför bankföreningen, avsedda att vara en kompensation för den minskning av självfinansieringsmöjligheterna, som företagen får vidkännas på grund av tilläggspensioneringen. Detta syfte skulle enligt bankföreningens åsikt mången gång helt eller delvis förfelas, om låntagaren inte finge trygghet för att få behålla lånet under relativt lång tid. I reglementet angående allmänna pensionsfondens förvaltning förutsattes också, anför bankföreningen, att återlån regelmässigt skall konstrueras som amorteringslån på viss tid, högst tio år. Bankföreningen betraktar det därför som självfallet, att oinskränkt möjlighet skall finnas att lämna återlån i form av bundna lån. Föreningen vill därvid framhålla, att några betänkligheter häremot icke kan möta från likviditetssynpunkt eftersom den inlåning från fonden som tages i anspråk för återlånen ej kommer att behöva återbetalas i snabbare takt än dessa.

Under hänvisning till det anförda hemställer bankföreningen om förslag till sådan ändring av 57 § banklagen, att bankbolag får obegränsad frihet att — utan sådant förbehåll om uppsägningsrätt som sägs i första stycket av paragrafen — sätta löptiden längre än till sex månader för kredit som är omedelbart anknuten till visst avtal om export eller utgör återlån, varom förmåles i reglementet angående allmänna pensionsfondens förvaltning.

Remissyttrandena

Bankföreningens *allmänna synpunkter* på frågan om bunden långivning behandlas av flera remissorgan.

Bank- och fondinspektionen ställer sig avvisande till tanken på vidgade möjligheter till formellt bunden långivning. Inspektionen framhåller därvid, att lagstiftaren i denna fråga bygger på lång och fast praxis inom svenskt affärsbanksväsen. De bestämmelser, som reser hinder mot bunden

långfristig kredit, införlivades visserligen med vår lagstiftning först vid tillkomsten av nuvarande banklag, men de hade tidigare länge haft motsvarigheter i de för bankerna fastställda bolagsordningarna. Återhållsamheten i fråga om kredittidens längd beror enligt inspektionen i första hand på att affärsbankernas inlåning är formellt kortfristig. Såsom erfarenheten visat, kan inlåningen även förete hastiga och kraftiga fluktuationer. En omfattande placering av inlåningsmedel i långtidsbundna krediter skulle därför, menar inspektionen, lätt kunna äventyra bankernas möjligheter att fullgöra sina betalningsförpliktelser.

Inspektionen anför vidare.

Problemet om lånetidens längd är sålunda för affärsbankernas vidkommande främst ett *likviditets*problem men det är också av betydelse för bankerna ur *solvens*synpunkt. Det är sålunda alltid vanskligt att bedöma ett företags utvecklingsmöjligheter på lång sikt och redan denna omständighet gör, att en utsträckning av lånetiden normalt innebär en ökning av kreditrisken. Bindningen gör det vidare svårare för vederbörande bank att vid en ogynnsam utveckling av låntagarens rörelse i god tid vidtaga åtgärder till förebyggande eller minskning av en befarad förlust. Ett uttryck härför har man ju i de krav på kvalificerad säkerhet, som alla institut med långtidsbunden utlåning på sitt program uppställer.

Enligt inspektionens mening har utvecklingen inte inneburit sådana ändringar i de förhållanden, som inverkar på frågans bedömning, att all reglering av lånetiden skulle kunna slopas och åt bankerna överlämnas att bestämma i vad mån de kan bevilja långtidsbundna lån. Inspektionen finner så mycket mindre anledning att uppge principen om formell kortfristighet för bankernas långgivning som behovet av långfristiga lån förefaller att ha varit begränsat. Den 30 juni 1960 belöpte summan av sådana lån till endast 34 miljoner kronor, trots att bankerna med nu gällande regler skulle ha kunnat bevilja ytterligare åtminstone ett par hundra miljoner kronor i dylik kredit. En bidragande orsak härtill kan enligt inspektionen förmodas vara att bankernas eget intresse för långtidsbundna krediter i verkligheten förblivit svalt och att deras grundinställning till problemet präglats mera av de tankegångar, som tidigare under lång tid varit bestämmande för deras praktiska handlande.

Svenska bankföreningen har, med anledning av vad bank- och fondinspektionen yttrat om utnyttjandet av de nuvarande möjligheterna till långtidsbunden kreditgivning, i sin senare framställning anført, bland annat, att även om inspektionens uttalande må vara riktigt beträffande bankväsendet i dess helhet det dock icke äger giltighet för alla banker. På sina håll har enligt bankföreningen redan yppat sig svårigheter att i önskvärd utsträckning bereda plats för industrigarantilån, och i andra banker utgör svårigheten att tillfredsställa den ständigt växande efterfrågan på statsgaranterade studielån av olika slag ett allvarligt bekymmer. Härtill kommer sålunda exportkreditgivningen och återlånen. Efterfrågan på återlån torde inom kort få betydligt större omfattning än hittills.

Fullmäktige i riksbanken förklarar, att fullmäktige inte skulle motsätta

sig att reglerna för bankutlåningens tidsbundenhet upptages till ny omsorgsfull prövning med utgångspunkt från nuvarande likviditetsförhållanden och de behov av för längre tid bundna bankkrediter som kunde konstateras. Fullmäktige anför som skäl härför, att det grundläggande kravet på kortfristighet härstammar från en tid då likviditetsstrukturen hos bankväsendet och näringslivet i övrigt var väsentligt annorlunda än nu.

Även *kommerskollegium* berör frågan om en allmän omprövning av nuvarande lagregler i detta hänseende. Enligt kollegiets mening måste bankföreningens framställning ses mot bakgrunden av syftet med dessa regler, nämligen att skydda bankernas likviditet. Kollegiet ifrågasätter emellertid, om inte de bundna lånens maximibelopp, 150 000 kronor, borde höjas väsentligt. Denna maximigräns synes enligt kollegiet inte vara av betydelse för likviditetsskyddet utan har närmast tillkommit med hänsyn till att bundna lån antages bli efterfrågade främst av småföretagare. Det ändrade konkurrensläget inom landet, som är att vänta på grund av pågående integrationssträvanden, torde emellertid, anför kollegiet vidare, medföra behov av större rörelsefrihet att lämna bundna lån till andra företagare. Kollegiet anser det böra övervägas, om tiden inte är mogen för en mera ingående undersökning av möjligheterna att generellt minska nuvarande begränsning av bankernas rätt att lämna bundna lån. Mycket talar nämligen för att bankföreningens syn på likviditetsläget är riktig och att bankerna mot denna bakgrund skulle kunna tillerkännas en väsentligt vidgad rätt att själva bestämma över hithörande förhållanden.

Samtliga *handelskamrar*, vilka yttrat sig till kommerskollegium, biträder bankföreningens allmänna synpunkter.

Vad gäller *exportkrediter* har bankföreningens framställning om ändring av 57 § banklagen avstyrkts av bank- och fondinspektionen men tillstyrkts eller lämnats utan erinran av Sveriges jordbrukskassaförbund och Sveriges allmänna hypoteksbank samt av handelskamrarna och de organisationer, som yttrat sig till kommerskollegium, medan flera remissorgan velat hänvisa frågan till närmare utredning. Remissyttrandena har avgivits, innan förhandlingarna om inrättande av ett särskilt exportkreditinstitut inleddes.

Bank- och fondinspektionen anser, att inspektionens förut redovisade principiella betänkligheter mot långtidsbunden kreditgivning på grund av dess menliga inverkan på bankernas likviditet och solvens är i allo tillämpliga på denna kategori av lån. Det är nämligen, anför inspektionen, särskilt svårt att bedöma ett utländskt företags möjligheter att i en avlägsen framtid göra rätt för sig. I ett sådant fall måste man räkna inte endast med rent kommersiella risker utan även med risker av politisk art, exempelvis valutaregleringar och nationaliseringar. Inspektionen avråder av dessa skäl bestämt från att medge bankerna rätt att i obegränsad omfattning lämna långtidsbundna exportkrediter. Vad som rimligen kan övervägas är enligt inspektionen en jämkning av gällande regler, som gör det möjligt att anpassa den långtids-

bundna kreditgivningen för det här föreliggande behovet utan att likviditets- och solvenssynpunkterna allvarligt åsidosättes. I sådant hänseende föreslår inspektionen en höjning av det individuella maximibeloppet för bundna lån till 500 000 kronor och av den totala volymen sådana lån inom varje bank till 30 procent av bankens eget kapital med möjlighet att beträffande statsgaranterade lån överskrida denna volym med 10 procent. Inspektionen utgår därvid från att en sådan ändring inte får leda till eftergift i kravet på betryggande säkerhet och att det därför i regel måste bli fråga om krediter till svenska företag eller krediter, för vilka sådana företag ställt betryggande säkerhet.

Om inspektionens förslag skulle anses otillräckligt för att tillgodose exportföretagens kreditbehov, anser inspektionen, att lösningen av problemet bör sökas efter andra linjer, och inspektionen hänvisar därvid till inrättande av ett särskilt eller flera särskilda exportkreditinstitut under medverkan av affärsbankerna och till en ändrad utformning av exportkreditgarantisystemet.

Handelskamrarna, Sveriges allmänna exportförening, Sveriges industriförbund samt Sveriges hantverks- och industriorganisation, vilka alla tillstyrker den av bankföreningen föreslagna lagändringen, anför som skäl härför betydelsen av att de svenska exportföretagen kan delta i konkurrensen på världsmarknaden genom att erbjuda köpare långtidsbunden kredit. Sveriges allmänna exportförening framhåller därvid särskilt, att utförelsen av kapitalvaror liksom exporten till utvecklingsländerna ökat markant och att kreditgivningen speciellt i dessa fall är en väsentlig konkurrensfaktor. Betydelsen av långfristig kreditgivning vid export till utvecklingsländerna framhålles även av Sveriges industriförbund, vilket liksom Sveriges hantverks- och industriorganisation dessutom hänvisar till utvecklingen på europamarknaden.

Fullmäktige i riksbanken, vilka såsom tidigare nämnts förklarar sig icke motsätta sig en allmän omprövning av frågan om långtidsbunden kredit, anför, att fullmäktige inte kan stödja bankföreningens förslag om att utan vidare utredning undantaga exportkrediterna från de allmänna reglerna. Man bör nämligen enligt fullmäktiges mening i ett sammanhang behandla frågorna, om någon uppmjukning av 57 § banklagen skall ske, hur långt den i så fall skall gå och vilka krediter som bör komma i fråga.

Fullmäktige i riksgäldskontoret förklarar likaledes, att man — hur angeläget det än i rådande läge kan vara att underlätta exporten — inte är beredd att biträda bankföreningens ändringsförslag i denna del utan föregående utredning, som syftar till en mera allmän översyn av bestämmelserna i ämnet.

Även *sparbanksinspektionen* ifrågasätter, huruvida inte frågan om oinskränkt rätt för affärsbankerna att lämna bunden exportkredit borde till sin innebörd närmare klargöras innan den avgöres.

I fråga om återlån enligt reglementet angående allmänna pensionsfondens förvaltning har bankföreningens framställning tillstyrkts eller läm-

nats utan erinran av alla remissorgan utom bank- och fondinspektionen, som avstyrkt framställningen, och sparbanksinspektionen, som ifrågasatt behovet av den begärda lagändringen.

Allmänna pensionsfondens tre särskilda fondstyrelser har i sina yttranden uttalat, att de helt ansluter sig till de synpunkter bankföreningen framfört.

Fullmäktige i riksbanken förklarar, att enligt fullmäktiges mening särskilda omständigheter föreligger i fråga om återlånen. Dessa är, anför fullmäktige, ett nytt element i bankernas rörelse, som inte förutsågs vid utformandet av de nuvarande banklagstadgandena. Likviditetssynpunkterna, som ligger bakom dessa, finner fullmäktige inte vara tillämpliga, utan bankernas engagemang i återlånesystemet synes från likviditetssynpunkt närmast vara jämförbart med garantigivning. Återlånen skulle visserligen kunna utformas med rätt för banken att säga upp lånet till betalning senast inom sex månader. Några avgörande invändningar synes emellertid enligt fullmäktige inte kunna resas mot att återlånen liksom garantiförpliktelserna undantages från bestämmelserna i 57 § banklagen.

Fullmäktige i riksgäldskontoret finner ett undantagande av återlånen från bestämmelserna i 57 § banklagen icke strida mot det grundläggande syftet med reglerna om banklånens kortfristighet, nämligen att värna om bankernas likviditet. Enligt riksgäldsfullmäktiges mening skulle visserligen inte följa några större olägenheter av att man även beträffande återlånen avvaktade den allmänna översyn av 57 § banklagen som fullmäktige förordat i samband med exportkrediterna, men fullmäktige vill dock inte motsätta sig bifall till bankföreningens framställning i fråga om återlån.

Kommerskollegium anför i sitt yttrande, att den av bankföreningen begärda uppmjukningen av 57 § banklagen i fråga om återlånen uppenbart inte skulle ha någon inverkan i fråga om bankernas likviditet. Återlånerätten skulle enligt kollegiets mening till avsevärd del förfelas, om företagen inte finge möjlighet att behålla lånen under någorlunda lång tid. Eftersom det här är fråga om en undantagsföreteelse utan betydelse för likviditeten, har kollegiet inte något att erinra mot att bankernas rätt till bunden långivning utvidgas på denna punkt.

Handelskamrarna har i sina yttranden till kommerskollegium anslutit sig till bankföreningens framställning. I yttrandena hävdas sålunda, att möjligheterna till självfinansiering reduceras genom avgifterna till den allmänna tilläggspensionen, att företagens pensionsfonder tidigare i praktiken stått till företagens förfogande utan tidsbegränsning och att återlånen är avsedda som kompensation för förlusten av dessa finansieringsmöjligheter. Vidare anföres, att återlånens syfte skulle förfelas om låntagaren inte finge säkerhet för att behålla lånet en relativt lång tid, och hävdas även, att några betänkligheter mot formell bundenhet av återlånen inte kan resas från likviditetssynpunkt.

Sveriges industriförbund finner det vara självklart, att oinskränkt möjlighet bör finnas att lämna återlån i form av bundna lån. Återlånen är näm-

ligen, anför förbundet, avsedda såsom en viss kompensation för den minskning av självfinansieringsmöjligheterna, som blir en följd av tilläggs pensioneringen. Enligt förbundets uppfattning har återlånerätten redan begränsats i alltför hög grad, och det vore därför, yttrar förbundet, orimligt om denna rätt skulle beskäras ytterligare på grund av gällande lagstiftning rörande affärsbankernas rätt att lämna bundna lån. Syftet med återlånerätten skulle enligt förbundet utan tvivel avsevärt förfelas, om företagen inte fick garanti för att behålla lånen under en relativt lång tid. Förbundet anför avslutningsvis, att i reglementet för allmänna pensionsfondens förvaltning förutsatts att återlån regelmässigt skall konstrueras som amorteringslån på viss tid, högst tio år.

Sveriges hantverks- och industriorganisation finner det från näringslivets synpunkt angeläget, att bankföreningens framställning bifalles, och ansluter sig till uppfattningen, att syftet med återlånen helt eller delvis skulle förfelas om låntagaren inte fick trygghet för att behålla lånet under relativt lång tid. Den återlånemöjlighet som finns bör enligt organisationen självfallet vara av långfristig karaktär.

Bank- och fondinspektionen förklarar, att inspektionen inte finner frågan om bankernas möjlighet att lämna återlån i form av bundna lån så självfallen som bankerna förmenar. Inspektionen anför härom närmare följande.

Det kan visserligen sägas, att en sådan kreditgivning icke möter några hinder ur likviditetssynpunkt, eftersom allmänna pensionsfonden tillhandahåller motsvarande belopp. Men det är bankerna, som bär hela kreditrisken, och den blir påverkad av den långa bindningstiden. Därest bankerna i stor utsträckning skulle komma att lämna bundna lån av förevarande typ, kan detta icke bli utan konsekvenser för kravet på säkerhet och marginalkapital. I själva verket torde likväl behovet av att bevilja återlån såsom *formellt* bundna lån vara ganska begränsat. Liksom hittills — och som också torde ha förutsatts vid utformandet av reglementet angående allmänna pensionsfondens förvaltning — torde merendels företagens behov av reellt långfristiga krediter kunna täckas genom formellt kortfristiga lån som prolongeras. Härigenom vinnes, att bankerna i god tid kan i händelse av en ogynnsam utveckling av låntagarens rörelse vidtaga åtgärder till förhindrande eller minskning av befarad förlust. Att döma av de nu brukliga formulärens till bundna lån synes bankerna själva ha fäst stort avseende vid sistnämnda synpunkt. Den rätt att ingripa mot låntagaren under lånetiden som bankerna förbehåller sig, är nämligen så vidsträckt, att förmånen för låntagaren av »bindningen» förefaller ganska illusorisk.

I den mån den bundna formen likväl skulle anses lämplig synes återlånen, anför inspektionen vidare, i avvaktan på närmare erfarenheter rörande behovet kunna rymmas inom den ökade ram för bundna lån i allmänhet, som inspektionen föreslagit i anslutning till frågan om bundna lån för exportändamål. Inspektionen finner därför en särbehandling av återlånen icke för närvarande motiverad.

Sparbanksinspektionen ifrågasätter i sitt yttrande, om det kan anses före-

ligga något verkligt behov av att införa bindningsrätt för återlån. Inspektionen anför härom följande.

Det torde icke föreligga något hinder att ställa sådant lån på den längsta amorteringstid, som är medgiven i reglementet angående allmänna pensionsfondens förvaltning, samtidigt som långgivaren förbehåller sig rätt att det oaktat uppsäga lånet till återbetalning tre eller sex månader efter det uppsägning skett. Lån av denna art förekomma allmänt i sparbankerna. Kreditgivaren saknar emellertid i förevarande fall anledning att av likviditets-skäl uppsäga lån, då återbetalning i förtid endast resulterar i att kreditgivaren i sin tur har att verkställa motsvarande återbetalning till allmänna pensionsfonden. Uppsägning före amorteringstidens utgång synes därför endast komma att tillgripas när låntagaren icke fullgör sina åtaganden eller den för lånet ställda säkerheten avsevärt försämras, men för dylikt fall torde kreditgivaren komma att förbehålla sig uppsägningsrätt även om lånet skulle utlämnas som bundet. Sparbanksinspektionen kan därför ej finna annat än att återlån även utan formell bindning likväl i praktiken blir likvärdigt med ett bundet lån.

Sparbanksinspektionen har i sitt yttrande över bankföreningens framställning om ändring av 57 § banklagen tagit upp frågan om motsvarande ändring i *s p a r b a n k s l a g e n* med anledning av återlånen. Om den av bankföreningen begärda lagändringen i fråga om återlånen sker, synes, enligt vad inspektionen anför, motsvarande rätt till bunden långivning bära ges sparbankerna. Inspektionen förutsätter därvid, att sparbanksföreningens framställning om sådan ändring av 25 § sparbankslagen, att sparbank får rätt att upptaga mot återlån svarande lån hos allmänna pensionsfonden — vartill jag återkommer i det följande — vinner bifall. Bankföreningens synpunkt, att betänkligheter mot bindning av återlån ej kan möta från likviditetssynpunkt eftersom återbetalning från banken till allmänna pensionsfonden ej behöver ske i snabbare takt än återbetalning av motsvarande återlån från låntagaren till banken, har enligt inspektionen givetvis sin fulla tillämpning även vad angår sparbankerna.

För sparbankerna föreslår emellertid inspektionen en viss inskränkning i rätten att binda räntan på återlån. Härom anför inspektionen följande.

Ett visst korrektiv mot alltför vidsträckt bindning av lån finns i föreskrifterna i 48 § första stycket 2. sparbankslagen om nedskrivning av bundna lån till i lagrummet angiven minimiförräntning.

Såsom av sist omnämnda förhållande framgår, är det icke blott likviditetshänsyn utan även förräntningssynpunkter som — vid sidan av säkerhetsbedömanden — göra sig gällande ifråga om tillrädligheten i att binda lån. Vad återlån av ATP-avgifter beträffar synes det icke finnas anledning eller vara lämpligt att medgiva längre gående bindning av räntan, än som motsvaras av räntesättningen i förhållandet mellan fondstyrelse och kreditinrättning enligt bestämmelserna i 15 § andra stycket reglementet angående allmänna pensionsfondens förvaltning.

Inspektionen anser, att ett medgivande för sparbankerna att binda återlån bör få sin plats i 29 § sparbankslagen. Med hänsyn till återlånenas anknytning till motsvarande upplåning hos allmänna pensionsfonden synes,

enligt vad inspektionen vidare anför, andra inskränkningar i bindningsrätten inte behöva meddelas än den, som inspektionen föreslagit beträffande räntesättningen, samt en regel i anslutning till liknande bestämmelse i 29 § sista stycket sparbankslagen, att sparbank skall förbehålla sig rätt att till betalning senast inom tre månader uppsäga lån om den för lånet ställda säkerheten i märklig mån försämrats.

Svenska sparbanksföreningen har i sin skrivelse den 17 oktober 1961 förklarat sig instämma i sparbanksinspektionens uttalande att, om bankbolagen medges rätt till bindning av återlån, motsvarande rätt bör tillerkännas sparbankerna. Sparbanksföreningen vill dock ifrågasätta nödvändigheten och lämpligheten av den begränsning i rätten att binda räntan på återlån, som sparbanksinspektionen föreslagit. Föreningen erinrar därvid om att ett motsvarande krav på samordning mellan räntan på inlånade medel och bunden låneränta inte förekommer i fråga om de bundna kommun- och in-teckningslån, som sparbankerna redan nu lämnar enligt 29 § sparbankslagen. Sparbanksföreningen förklarar sig inte finna skäl föreligga att beträffande den typ av bunden kreditgivning, varom här kan bli va fråga, uppställa strängare regler i räntehänseende än vad som gäller för sparbankernas bundna kreditgivning i övrigt.

Departementschefen

Såväl banklagen som sparbankslagen intager en mycket restriktiv ståndpunkt i fråga om de berörda kreditinstitutens möjligheter att lämna formellt bundna lån, d. v. s. lån med bestämd löptid utan förbehåll om rätt för långgivaren att uppsäga lånet till tidigare återbetalning. Särskilt gäller detta banklagens föreskrifter i ämnet.

Principen att utlåningen i *affärsbankerna* skall vara kortfristig har gammal hävd. Bestämmelser härom fanns under giltighetstiden för 1911 års banklag i de av Kungl. Maj:t fastställda bolagsordningarna för bankaktiebolagen. Vid tillkomsten av den nuvarande banklagen år 1955 sanktionerades principen, då regler om banklånens kortfristighet och om vissa begränsade undantag härifrån intogs i den nya lagen. Kravet på kortfristighet i utlåningen har motiverats med att bankernas inlåning formellt är kortfristig och att en bindning av utlåningen därför skulle menligt inverka på bankernas förmåga att upprätthålla betalningsberedskapen.

Svenska bankföreningen har i sin framställning anfört vissa skäl för att tvingande regler i ämnet inte längre skulle vara behövlige för affärsbankernas del. Som ett sådant skäl åberopas en förändring av likviditetsstrukturen inom bankväsendet och näringslivet i övrigt, som såges ha inträtt sedan den nuvarande principen om kortfristighet utbildades. Denna synpunkt har biträtts i flera remissyttranden. Vidare har från olika håll uttalats önskemål om större möjligheter för affärsbankerna att tillgodose näringslivet med formellt långfristig kreditgivning. Å andra sidan har bank- och fondinspektionen bestritt, att utvecklingen gjort den lagliga regleringen av lånetiden obehövlige från likviditetssynpunkt, och framhållit, att lånetiden även har viss betydelse från solvenssynpunkt.

Det råder således delade meningar om lämpligheten av en mera genomgripande ändring av de nuvarande reglerna. Oavsett dessa regler har emellertid affärsbankernas formellt kortfristiga utlåning kommit att i stor utsträckning bliva reellt långfristig. Detta har varit möjligt genom att beviljade lån kan omsättas vid den avtalade lånetidens utgång och genom att en lånebeviljande bank kan underlåta att utnyttja sin formella uppsägningsrätt. Näringslivets behov såväl av formellt som av reellt långfristig kredit har även tillgodosetts genom inrättandet av särskilda kreditinstitut och genom speciella låneformer. De formellt långfristiga krediter, som affärsbankerna med stöd av nuvarande lagregler lämnat, har mot bakgrunden härav kommit att få en underordnad betydelse. De har även, totalt sett, fått en väsentligt mindre omfattning än reglerna i och för sig medgivit. Det kan därför förefalla tveksamt, om något större behov av ändringar i lagstiftningen på denna punkt föreligger. I vart fall kan mera avsevärda ändringar inte genomföras utan närmare utredning. En sådan utredning, för vilken intresse uttalats från flera håll, synes mig även böra komma till stånd i lämpligt sammanhang. I avvaktan härpå bör undantag från den nuvarande huvudregeln om kortfristighet, såsom jag uttalat vid tidigare tillfälle, inte göras i andra fall än då särskilda skäl kan åberopas därför och sådant undantag uppenbarligen kan ske utan att likviditetsskyddet äventyras.

Bankföreningens framställning syftar omedelbart till två undantag, nämligen för exportkrediter och för återlån av avgifter till försäkringen för allmän tilläggspension.

Ett undantag för exportkrediter från regeln om kortfristighet kan från de synpunkter, som hittills varit bestämmande för lagstiftningen, anses ägnat att väcka speciella betänkligheter. Samtidigt finns ett angeläget behov av bundna krediter till betydande belopp för exportändamål. Detta behov har föranlett, att årets riksdag på förslag av Kungl. Maj:t beslutat om inrättande av ett särskilt institut för exportkrediter, Aktiebolaget Svensk Exportkredit, i vilket staten och affärsbankerna skall inträda som delägare med hälften vardera av aktiekapitalet. Lån från detta kreditinstitut skall lämnas på bestämd tid, högst tio år. Förslaget grundar sig på resultatet av förhandlingar mellan en statlig förhandlingsdelegation och en förhandlingsdelegation från Svenska bankföreningen såsom företrädare för bankaktiebolagen. Dessa förhandlingar har förts efter det att bankföreningens framställningar om ändring av banklagen i detta hänseende gjordes. Genom tillkomsten av det särskilda exportkreditinstitutet torde det aktuella behovet av formellt bundna krediter för exportändamål få anses tillgodosett. Ett särskilt undantag för exportkrediter från banklagens huvudregel om kortfristighet är jag därför inte beredd att nu föreslå.

Även när det gäller återlån enligt reglementet angående allmänna pensionsfondens förvaltning har läget, i varje fall såvitt avser de mindre och medelstora företagen, ändrats sedan bankföreningen gjorde sin framställning om ändring av banklagen. På förslag av Kungl. Maj:t har sålunda årets riksdag bemyndigat Kungl. Maj:t att träffa avtal med affärsban-

kerna om inrättande av ett institut för beviljande av långfristig kredit — företrädesvis sekundärkredit — till mindre och medelstora näringsföretag. I detta nya kreditinstitut, Aktiebolaget Företagskredit, avses staten och affärsbankerna ingå som delägare till hälften vardera. I samband därmed kommer även det av staten och bankaktiebolagen gemensamt ägda Aktiebolaget Industrikredit att delvis få en ändrad inriktning av sin låneverksamhet och en vidgad utlåningskapacitet. Genom dessa speciella kreditinstitut, vilka för sin egen upplåning torde till betydande del komma att anlita allmänna pensionsfondens medel, kommer de mindre och medelstora företagen enligt min mening att erhålla väsentligt bättre möjligheter till långfristiga krediter än vad återlåneformen kan erbjuda.

Ehuru behovet av ändringar i banklagen med hänsyn till återlånen således nu inte torde vara lika framträdande som då bankföreningens framställning gjordes, anser jag dock vissa ändringar motiverade i detta avseende. I fråga om återlånen, vilka tillkommit som en ny lånetyp efter utformningen av de gällande reglerna om banklåns kortfristighet, är de för dessa regler grundläggande likviditetssynpunkterna inte tillämpliga. Bank som beviljar återlån äger nämligen rätt att i samband därmed erhålla lån hos allmänna pensionsfonden till motsvarande belopp. Däremot kommer banken att stå kreditrisken gentemot fonden. Denna risk kan naturligen sägas bli större vid en mera långfristigt bunden kreditgivning. Här bör emellertid erinras om att någon rätt till återlån inte föreligger utan att den bank, hos vilken sådant lån sökes, skall enligt vanliga bankmässiga principer bedöma om återlån bör beviljas sökanden och vilka villkor, bland annat i fråga om lånetid och säkerhet, som bör uppställas för lånet. Bankens funktion i detta sammanhang kan i viss mån jämföras med beviljande av en garantiförpliktelse. För sådana förpliktelser innehåller banklagen inte någon tidsbegränsning. Självfallet måste banken, om återlån med längre bindningstid skulle tillåtas, beakta de speciella solvenssynpunkter, som sammanhänger med en långtidsbunden kredit, och de särskilda krav, som vid sådan långgivning måste ställas på säkerheten för att denna skall anses betryggande. Genom sedvanligt förbehåll om rätt till uppsägning i fall, där den ställda säkerhetens värde försämras, torde banken kunna väsentligt reducera eventuella förlustrisker. Ej heller solvenssynpunkter synes mig således hindra ett undantag för återlånen från den allmänna regeln om kortfristighet.

Avgörande i detta sammanhang bör enligt min mening vara den utformning återlånen fått vid tillkomsten av den allmänna tilläggspensioneringen. Därvid förutsattes, att återlånen skulle kunna beviljas som amorteringslån på viss tid, högst tio år. Reellt lär detta, såsom bank- och fondinspektionen samt sparbanksinspektionen framhållit, i stor utsträckning kunna nås på samma sätt som annan långgivning i affärsbankerna, trots att den formellt är kortfristig, i verkligheten givits en långfristig karaktär. De tidigare nämnda förbehållen om rätt för banken till förtidsuppsägning vid försämring av ställd säkerhet torde ytterligare minska skillnaden mellan formellt och reellt bundna återlån. För låntagarna måste det emellertid te sig otillfreds-

ställande, om de ej kan få tiden för återlånet även formellt fastställd i enlighet med vad som förutsättes i reglementet angående allmänna pensionsfondens förvaltning. I viss mån skulle detta visserligen kunna ske inom den ram för bundna lån som banklagen ger. Härigenom skulle dock utrymmet minskas för den bundna långivning, för vilken de nuvarande reglerna är avsedda. Vidare innehåller dessa regler en i detta sammanhang alltför snäv individuell maximering av lånebeloppen. Banklagens regler om bundna lån synes mig sålunda böra anpassas efter föreskrifterna i nämnda reglemente genom att återlånen helt undantages från kravet på kortfristighet. Härigenom sker, såsom framgår av det anförda, ej något principiellt avsteg från den gällande huvudregeln. Till jämförelse kan erinras om att även i den av årets riksdag antagna lagstiftningen om likviditets- och kassavoter samt om placeringskvoter vissa undantag gjorts för återlån och lån som i samband med återlån upptagits hos fondstyrelse för förvaltning av medel vilka ingår till allmänna pensionsfonden.

Jag förordar sålunda, att 57 § lagen om bankrörelse ändras i enlighet med det anförda.

Även *sparbankerna* äger enligt reglementet angående pensionsfondens förvaltning rätt att bevilja återlån. Däremot medger sparbankslagen, såsom antytts i det föregående, inte att sparbank upptager lån hos allmänna pensionsfonden. För att undanröja detta hinder mot sparbanks medverkan vid återlånegivningen kommer jag att i ett följande avsnitt föreslå viss ändring av sparbankslagen.

Sparbankslagen innehåller liksom banklagen — om än med mera vittgående undantag — krav på att utlåningen skall vara formellt kortfristig. Även i sparbanks utlåning gör sig nämligen likviditetssynpunkter gällande, emedan inlåningen formellt är kortfristig. Dessa synpunkter saknar emellertid — liksom i fråga om affärsbankerna — tillämplighet på återlånen. Ej heller solvenssynpunkter synes böra utgöra hinder mot att återlån undantages från kravet på kortfristighet. Sparbanksinspektionen har även, med instämmande av sparbanksföreningen, föreslagit att, om affärsbank ges rätt till bindning av återlån, motsvarande rätt skall beredas sparbank. Här emot har jag, såsom följer av det anförda, inte någon erinran att göra. Därvid vill jag emellertid framhålla, att vad jag beträffande affärsbank anført om en speciell prövning av säkerheten för långtidsbundna lån givetvis har avseende även på sparbank.

Jag vill alltså förordna en sådan ändring av 29 § sparbankslagen, att återlånen undantages från kravet på kortfristighet i utlåningen. Såsom sparbanksinspektionen föreslagit, bör sparbank vara skyldig att som villkor för bundet återlån, liksom för bundet inteckningslån, förbehålla sig rätt till förtida uppsägning, om säkerheten för lånet i märklig mån försvagas. Däremot finner jag inte skäl att för återlånen — i motsats till annan bunden långivning — genom särskild föreskrift i sparbankslagen begränsa rätten till bindning av räntan. Normalt torde det emellertid få anses strida mot

sparbankens intresse att binda räntan på återlån i vidare mån än räntan är bunden på det motsvarande lån sparbanken i samband med ett återlån erhåller från allmänna pensionsfonden.

III. Sparbanks upplåning hos allmänna pensionsfonden

Gällande ordning

Huvudregeln angående sparbanks inlåning finns i 22 § sparbankslagen. Där stadgas i första stycket, att sparbank inte får driva annan inlåningsrörelse än på sparbanksräkning.

Undantagna från huvudregeln är vissa fall, som anges i 25 § sparbankslagen. Sålunda får sparbank inom den s. k. fria sektorn, till vilken jag återkommer i samband med frågan om individuella insättningsmaxima, mottaga inlåning på annan, valfri räkning. Vidare äger sparbank upptaga lån mot förlagsbevis. Slutligen får sparbank för att tillgodose tillfälligt penningbehov även begagna kredit i checkräkning hos riksbanken eller inländskt bankaktiebolag eller annorledes upptaga lån.

Såsom framgår av den tidigare lämnade redogörelsen för reglerna angående återlån från allmänna pensionsfonden, äger enligt reglementet angående fondens förvaltning, bland andra kreditinrättningar, även sparbank bevilja återlån och i samband därmed till motsvarande belopp erhålla lån från vederbörande fondstyrelse.

Sparbanksföreningens framställning

Svenska sparbanksföreningen framhåller i sin skrivelse, att sparbankslagen i fråga om sparbanks rätt att upptaga lån endast medger — bortsett från förlagsupplåning — upplåning för tillgodoseende av tillfälligt penningbehov. Till sådant slag av upplåning synes enligt föreningens mening inte kunna räknas lån från allmänna pensionsfonden på grund av beviljat återlån. En ändring av sparbankslagen på denna punkt är därför, anför föreningen, erforderlig.

Vad gäller utformningen av den föreslagna lagändringen finner sparbanksföreningen denna enkelt kunna göras genom att efter sista punkten i 25 § sparbankslagen tillfogas en mening av förslagsvis följande lydelse: »Därjämte må sparbank upptaga lån hos Allmänna pensionsfonden».

Remissyttrandena

Sparbanksföreningens framställning har genomgående tillstyrkts i sak.

Sparbanksinspektionen, som sålunda tillstyrker framställningen, erinrar till en början om att inspektionen i utlåtanden över förslag om fondförvaltning och över förslag till föreskrifter för tillämpningen av reglemente angående allmänna pensionsfondens förvaltning ställt sig avvisande till tanken att

sparbankerna skulle få den nu föreslagna upplåningsrätten och i stället ifrågasatt insättning i sparbank av motsvarande medel från fonden. Sedan kungörelse med föreskrifter rörande återlån numera utfärdats, torde det enligt inspektionen vara klart, att sparbank för utlämnande av återlån endast kan erhålla medel från allmänna pensionsfonden i form av lån. Under sådana förhållanden blir sparbanksföreningens förslag om ändring i sparbankslagen i hög grad aktuellt.

Sparbanksinspektionens tidigare avvisande inställning berodde, anför inspektionen vidare, på att för lån kunde komma att ställas pant, vilket enligt inspektionens mening inte bör ske i fråga om tillgångar hos inrättning som har rätt att driva inlåning från allmänheten. Enligt inspektionen synes emellertid av de nu fastställda bestämmelserna om återlån framgå, att återlånebeviljande kreditinrättning äger att för belopp, som motsvarar återlånet, erhålla lån från allmänna pensionsfonden utan att vederbörande fondstyrelse därvid får uppställa andra villkor än som förutsättes i författningarna. Då något krav på pantsäkerhet inte ingår bland dessa förutsättningar, torde sådant krav inte heller komma att ställas, och på grund härav anser inspektionen sig kunna låta de anförda betänkligheterna få vika.

Fullmäktige i riksbanken och *generalpoststyrelsen* framhåller särskilt, att den begärda lagändringen är en naturlig konsekvens av återlånesystemet.

Svenska bankföreningen uttalar, att det begärda tillägget till sparbankslagen torde vara nödvändigt om sparbankerna skall kunna utnyttja den möjlighet att bevilja återlån som enligt reglementet angående allmänna pensionsfondens förvaltning tillkommer dem.

Sveriges jordbrukskasseförbund och *Sveriges allmänna hypoteksbank* förklarar sig i princip inte ha något att erinra mot bifall till sparbanksföreningens framställning.

Vad gäller den närmare utformningen av lagändringen har i några remissyttranden riktats anmärkning mot sparbanksföreningens förslag.

Sparbanksinspektionen anför sålunda att lagändringen torde böra utformas så, att den utvidgade rätten till upplåning endast skall avse lån för utlämnande av återlån.

Fullmäktige i riksbanken, *Svenska bankföreningen* och *Skånes handelskammare* uttalar samma uppfattning och förklarar, att den av sparbanksföreningen föreslagna lydelsen ger det föreslagna stadgandet en alltför vidsträckt innebörd.

Departementschefen

Såsom framgår av det tidigare anförda är i reglementet angående allmänna pensionsfondens förvaltning förutsatt, att sparbank skall medverka i återlånesystemet genom att bevilja återlån till den som betalat avgift till den allmänna tilläggspensioneringen. Som en betingelse för denna med-

verkan äger enligt reglementet sparbank, vilken beviljat återlån, rätt att i samband därmed erhålla lån från allmänna pensionsfonden till motsvarande belopp. Sparbankslagen ger emellertid — bortsett från förlagsupplåning — inte sparbank rätt till annan upplåning än sådan som avser att täcka tillfälligt penningbehov. Till sådan upplåning kan inte räknas lån från allmänna pensionsfonden på grund av beviljat återlån. Här föreligger således ett faktiskt hinder mot sparbanks medverkan i återlånesystemet.

Från sparbankslagstiftningens synpunkt synes någon erinran inte vara att göra mot en lagändring, som ger sparbank den för återlånegivningen förutsatta rätten att upptaga lån hos allmänna pensionsfonden. Sparbanksföreningen och de hörda remissinstanserna är även ense härom. Jag vill därför förorda, att en sådan ändring sker i 25 § sparbankslagen. Lagändringen bör, såsom flera remissinstanser påpekat, utformas så, att den därigenom medgivna rätten till upplåning hos allmänna pensionsfonden tydligt begränsas till lån som svarar mot beviljat återlån.

IV. Individuella insättningsmaxima

Gällande ordning

Gällande lagstiftning innehåller vissa föreskrifter om begränsningar i kreditinstitutens rätt att på inlåningsräkning mottaga belopp från en och samme insättare. För skilda typer av kreditinstitut gäller därvid olika regler.

I s p a r b a n k är föreskrifter om individuellt insättningsmaximum i princip tillämpliga på all inlåning. Såsom tidigare nämnts föreskriver sparbankslagen i 22 § första stycket, att sparbank med vissa undantag, som anges i 25 §, ej får driva annan inlåningsrörelse än på sparbanksräkning. De i 25 § medgivna undantagen avser dels upplåning mot förlagsbevis och för tillgodoseende av tillfälligt penningbehov, varom talats i det föregående, dels den s. k. fria sektorn. Denna innebär att sparbank intill ett sammanlagt belopp, motsvarande femton procent av de enligt senaste bokslut på sparbanksräkning inestående medlen, äger mottaga inlåning på annan, valfri räkning. Inom den fria sektorn gäller inte några individuella insättningsbegränsningar.

I 22 § andra stycket sparbankslagen stadgas, att en och samme insättares tillgodohavande på sparbanksräkning icke annorledes än genom upplupen räntas läggande till kapitalet får ökas utöver visst i sparbankens reglemente bestämt belopp, högst 100 000 kronor. Före tillkomsten av nuvarande sparbankslag år 1955 fick sparbank i princip använda endast en inlåningsräkning, kallad motboksräkning, med ett i vederbörande reglemente bestämt insättningsmaximum av högst 50 000 kronor, från vilken regel länsstyrelse kunde lämna dispens för viss insättare.

I fråga om a f f ä r s b a n k finns en regel om individuellt insättningsmaximum i 67 § andra stycket i 1955 års lag om bankrörelse. Detta maxi-

mum gäller emellertid endast sparkasseräkning eller därmed likartad räkning. På sådan räkning får enligt regeln en och samme insättares tillgodohavande, med visst i detta sammanhang icke aktuellt undantag, ej annorledes än genom upplupen räntas läggande till kapitalet ökas utöver 15 000 kronor.

Regler om individuell maximering av insättning på sparkasseräkning eller därmed likartad räkning har länge funnits i banklagstiftningen. Närmast före den nuvarande banklagens ikraftträdande uppgick maximibeloppet till 8 000 kronor.

Hos centralkassa för jordbrukskredit gäller enligt 31 § andra stycket i 1956 års lag om jordbrukskasserörelsen samma regler om individuellt insättningsmaximum som för affärsbank. Maximibeloppet var även där före den nuvarande lagens ikraftträdande 8 000 kronor.

Även för postsparbanken gäller regler om individuellt insättningsmaximum. Detta är i princip tillämpligt på all inlåning hos denna bank. Enligt 2 § 1 mom. andra stycket förordningen angående postsparbanken får sålunda en och samma persons tillgodohavande i banken inte ökas utöver 30 000 kronor på annat sätt än genom att upplupen ränta lägges till kapitalet. I fråga om tillgodohavande enligt motbok för insättning på grund av s. k. sparavtal är maximibeloppet dock endast 3 000 kronor.

Genom förordning den 18 maj 1962, nr 148, vilken nu trätt i kraft, har vissa ändringar skett i förordningen angående postsparbanken. Före dessa ändringar ägde en och samma person i allmänhet ej få mer än en motbok utfärdad av postsparbanken. För en omyndig insättare kunde emellertid utfärdas högst tre motböcker med olika bestämmelser om rätten till förfogande över medlen. Då i sådant fall utfärdats mer än en motbok för samme insättare, avsåg insättningsmaximum tillgodohavandet enligt varje särskild motbok. Genom de nu genomförda författningsändringarna har det principiella förbudet mot utfärdande av mer än en motbok för varje insättare och, som en följd därav, även den särskilda maximeringsregeln för omyndigs motböcker upphävts. Härvid har emellertid förordnats, att för motbok av detta slag, som utfärdats före författningsändringarnas ikraftträdande, denna äldre maximeringsregel fortfarande skall äga tillämpning.

Postsparbankens rätt att mottaga insättningar har alltsedan bankens tillkomst varit begränsad till visst belopp. Det nuvarande allmänna maximibeloppet fastställdes år 1956. Närmast dessförinnan var motsvarande belopp 15 000 kronor.

Framställningarna

Svenska sparbanksföreningen har i en den 30 juni 1961 dagtecknad skrivelse till Kungl. Maj:t hemställt om ändring av sparbankslagens regler rörande insättningsmaximum för sparbanksräkning och s. k. fri sektor för annan inlåning.

I skrivelsen anför sparbanksföreningen till en början, att någon motsvarighet till dessa regler av liknande betydelse inte finns vare sig för affärsbankerna eller för jordbrukskassorna och för övrigt ej heller i våra grannländers sparbankslagstiftning.

Därefter lämnas i skrivelsen vissa uppgifter om hur den fria sektorn kommit att utnyttjas. Vid årsskiftet 1960/61 uppgick sålunda inlåningen inom den fria sektorn för alla sparbanker till ett sammanlagt belopp av 1 114 miljoner kronor eller 7,8 procent av inlåningen på sparbanksräkning vid samma tillfälle. Endast en liten del av beloppet inestod på kortfristiga inlåningsräkningar, nämligen 13 miljoner kronor på uppsägningsräkning och 25 miljoner kronor på checkräkning, vartill kom 52 miljoner kronor på postväxlräkning. I förhållande till den sammanlagda inlåningen på sparbanksräkning utgjorde inlåningen på uppsägningsräkning 0,1 procent, på checkräkning 0,2 procent och på postväxlräkning 0,4 procent. Återstoden av beloppet inom den fria sektorn, 1 023 miljoner kronor eller 7,2 procent av inlåningen på sparbanksräkning, utgjordes av medel på »överinsättningsräkning», d. v. s. insättningar utöver insättningsmaximum för sparbanksräkning. Det är här, säger sparbanksföreningen, fråga om bland annat sådana medel som ett antal sparbanker redan före 1955 års sparbankslag med dispens hade innestående.

Sparbanksföreningen redovisar vidare i sin skrivelse resultatet av en inom föreningen verkställd undersökning av de 150 största sparbankernas inlåning inom den fria sektorn den 31 mars 1960. Undersökningen visar, att denna inlåning, tillhopa uppgående till 949 miljoner kronor, utgjorde 8,2 procent av inlåningen på sparbanksräkning vid föregående årsskifte. Huvudparten, 7,7 procent, var överinsättningsmedel. Mellan de olika sparbankerna förelåg emellertid betydande skillnader. En del av de undersökta sparbankerna hade en jämförelsevis liten inlåning inom den fria sektorn, medan andra hade utnyttjat denna helt eller praktiskt taget helt. Sålunda hade 15 av de undersökta sparbankerna en inlåning inom den fria sektorn om minst 13 procent av inlåningen på sparbanksräkning vid föregående årsskifte, medan 26 av sparbankerna låg mellan 11 och 13 procent.

I sparbanksföreningens skrivelse anföres därefter.

Särskilt i samband med tillkomsten av 1955 års sparbankslagstiftning uttrycktes från en del håll farhågor för att en större frihet för sparbankerna på inlåningssidan än vad de enligt då gällande lag hade skulle leda till en förändring av sparbankernas inlåningsstruktur. Huvudskälet till anordningen med en »fri sektor» var för övrigt förslaget beträffande checkräkning och farhågor för att denna skulle intaga ett mera framträdande rum; man synes i själva verket ha trott att checkräkningen skulle fylla nästan hela den fria sektorn. Ovan anförda siffror om hur inlåningen inom den fria sektorn fördelar sig på långfristiga och kortfristiga räkningar visar emellertid, att verkligheten på intet sätt kommit att besanna dessa antaganden. Men siffrorna visar även, att de ifrågakvarande reglerna idag verksamt hindrar ett inte ringa antal sparbanker att fortsätta att utvecklas inom ramen för sin traditionella verksamhet. Inte minst i ett läge, då man i olika sammanhang

understryker vikten av att den långfristiga kreditmarknaden — kapitalmarknaden — förstärkes, ter sig detta beklagligt.

Sparbanksföreningen har svårt att finna, att ett bibehållande av de ifrågavarande reglerna skulle kunna fylla något praktiskt positivt syfte eller över huvud taget kunna sakligt motiveras. Det lär inte heller med fog kunna hävdas, att frågan om dessa reglers avskaffande tillhör med en »gränsdragningsproblem» mellan bankinstitutens sammanhängande problem. De »gränsdragningsproblem», varom emellanåt talas, hänför sig i väsentlig mån till just det förhållandet, att man dragit upp vissa gränser, satt upp hinder för utvecklingen av sparbankernas traditionella verksamhet, medan några motsvarande gränsregler av liknande betydelse saknas hos affärsbanker och jordbrukskassor.

Om statsmakterna skulle fästa särskilt avseende vid att någon speciell gräns sättes för de kortfristiga räkningarna — checkräkning och uppsägningsräkning — är det enligt Sparbanksföreningens mening möjligt att göra detta. För överskådlig framtid skulle väl en fri sektor just för dessa räkningar utan större olägenhet kunna sättas till 5 % av övrig inlåning enligt senaste bokslut. Av praktiska skäl torde postväxlar inte böra inräknas i denna sektor; dessa är ju närmast att jämställa med kontanter och inlöses i regel mycket snabbt.

Avslutningsvis hemställer sparbanksföreningen, att Kungl. Maj:t måtte framlägga förslag till sådan ändring av 22 och 25 §§ sparbankslagen, att de där stadgade insättningsbegränsningarna upphäves eller ändras på sätt föreningen angivit.

Svenska bankföreningen har i tre särskilda framställningar hemställt om sådan ändring av 67 § andra stycket lagen om bankrörelse, att insättningsmaximum för sparkasseräkning och därmed likartad räkning höjes.

I en framställning den 13 juni 1956 har sålunda bankföreningen hemställt om höjning av maximibeloppet från nuvarande 15 000 till 30 000 kronor. I denna framställning åberopar bankföreningen de år 1955 respektive år 1956 genomförda höjningarna av insättningsmaxima för sparbanksräkning och för insättning i postsparbanken. Enligt bankföreningen har dessa ändringar inneburit ett missgynnande av affärsbankerna i förhållande till sparbankerna och postsparbanken. Den av statsmakterna antagna principen, att mera avsevärda förskjutningar på detta område ej bör ske utan att frågan om gränsdragningen blivit närmare utredd, synes därför bankföreningen böra föranleda åtgärder för att få till stånd ett bättre jämviktsläge. Därvid bör man enligt bankföreningens mening gå den vägen, att insättningsmaximum för sparkasseräkningen höjes. Därigenom skulle affärsbankerna få större möjligheter att söka befrämja ett ökat sparande inom sin kundkrets. Just sparkasseräkningen har, anför bankföreningen, alltid varit en av spararna omtyckt räkning.

Vad beträffar det belopp, vartill insättningsmaximum bör höjas, framför bankföreningen önskemålet, att maximum ej sättes lägre än vad som gäller för postsparbanken. Enligt föreningens uppfattning finns ej längre sakliga skäl för ett snävare maximum beträffande sparkasseräkning än beträffande insättning i postsparbanken.

I skrivelse den 21 januari 1961 förnyade bankföreningen sin framställning om höjning av insättningsmaximum från 15 000 till 30 000 kronor. Utöver de skäl, som anförts i den tidigare skrivelsen, åberopade bankföreningen därvid den penningvärdeförsämring, som ägt rum sedan år 1955.

Slutligen har bankföreningen i skrivelse den 26 januari 1962 hemställt, att maximibeloppet för sparkasseräkning och därmed likartad räkning höjes till åtminstone 50 000 kronor. Som skäl för denna framställning har i skrivelsen anförts, att inträdd penningvärdeförsämring medfört att det i 67 § banklagen angivna nominalbeloppet ej längre motsvarar samma realvärde som förut. Vidare åberopas sparbanksföreningens framställning om slopande av insättningsmaximum för sparbanksräkning liksom den väntade framställningen om vidgad rätt för postsparbanken att mottaga insättningar.

Svenska jordbrukskreditkassan hemställde i skrivelse den 25 augusti 1956 om sådan ändring av 31 § andra stycket lagen om jordbrukskasserörelsen, att insättningsmaximum för sparkasseräkning och därmed likartad räkning höjes från 15 000 till 30 000 kronor. I skrivelsen framhålles, att bestämmelserna för affärsbankerna och centralkassorna för jordbrukskredit i denna del sedan gammalt är lika. Vidare hänvisas till bankföreningens framställning den 13 juni 1956 om höjning av insättningsmaximum för affärsbankernas sparkasseräkningar till 30 000 kronor. En sådan höjning anses motiverad även för centralkassornas vidkommande. Till stöd härför åberopas samma skäl som bankföreningen anført. Slutligen understrykes angelägenheten av att den hittillsvarande likställigheten mellan affärsbankerna och centralkassorna i detta hänseende upprätthålles.

Generalpoststyrelsen har i en den 2 februari 1962 dagtecknad framställning till Kungl. Maj:t hemställt om förslag till vissa ändringar i förordningen angående postsparbanken. Dessa ändringar föranledes av en tillämnad revision av inlåningsräkningarnas struktur. Härom anför styrelsen följande.

Inom bankväsendet har på sistone den uppfattningen blivit allt allmänare, att inlåningsräntorna måste bringas i bättre överensstämmelse med de verkliga kostnaderna för skilda typer av inlåning. Vid överläggningar mellan kreditinstituten har man sålunda övervägt att införa mera rationella bestämmelser för olika inlåningsräkningar. Målet är, att man skall skilja mellan å ena sidan de verkliga sparmedlen, vilka insättarna är villiga att binda på viss tid, och å andra sidan kortfristiga kassamedel. De förra avses få högre räntegottgörelse än nu är fallet och de senare oförändrad eller lägre.

Införandet av sparräkningar med längre uppsägningstid och högre räntesatser än de som för närvarande tillämpas torde få en allmänt sparstimulerande effekt. Enligt styrelsens bedömning skulle vidare dylika räkningar för postsparbankens del sannolikt medföra förbättrad räntabilitet genom att insättarmedlens genomsnittliga omsättningshastighet och därmed administrationskostnaderna nedbringades.

Under de ovan nämnda förhandlingarna mellan kreditinstituten angående

de en översyn av inlåningsräkningarna har även vissa nya räkningar diskuterats, vilka föreslagits bli konstruerade med sex resp. tolv månaders uppsägningstid. Sedan bankofullmäktige nu lämnat möjlighet därtill, torde övriga kreditinstitut komma att revidera sitt sortiment av inlåningsräkningar. Generalpoststyrelsen anser därför att det är angeläget att en av eller eventuellt båda de nyssnämnda räkningarna införes i postsparbanken. Enligt styrelsens mening bör en räkning med sex månaders uppsägningstid i dagens ränteläge löpa med 5 % ränta och en räkning med tolv månaders uppsägningstid med 5 1/4 % ränta.

De av de nya inlåningsräkningarna föranledda ändringarna i förordningen angående postsparbanken hänför sig enligt generalpoststyrelsen dels till reglerna om fastställande av räntevillkoren för inlånade medel, om längsta uppsägningstid och om principiellt förbud mot utfärdande av mer än en motbok för varje insättare dels till regeln om individuellt insättningsmaximum. Styrelsens framställning i de tre förstnämnda hänseendena ledde, efter förslag i propositionen nr 142 till årets riksdag, till antagande av den tidigare omnämnda förordningen den 18 maj 1962 om ändring av förordningen angående postsparbanken, medan frågan om ändring av det individuella insättningsmaximum fick anstå för att anmälas senare.

Införandet av nya räkningar i postsparbanken påkallar enligt generalpoststyrelsens mening en höjning av insättningsmaximum. Styrelsen anser emellertid en sådan höjning vara motiverad redan av det förhållandet, att en fortgående ökning av allmänhetens penninginkomster ägt rum under den tid som förflutit sedan insättningsmaximum senast fastställdes. Detta maximum bör nu enligt styrelsens mening lämpligen bestämmas till 100 000 kronor. Det vore dock värdefullt för styrelsen, anför denna vidare, att vid inrättande av olika inlåningsräkningar ha möjlighet att för vissa slag av medel fastställa ett lägre insättningsmaximum. I sådant fall skulle den nuvarande speciella bestämmelsen om sparavtalsbok kunna utgå. Vidare skulle med det föreslagna insättningsmaximum saknas anledning att behålla de särskilda föreskrifterna om omyndigs medel.

Promemorian

I den inom finansdepartementets rättsavdelning upprättade promemorian redovisas till en början de gällande reglerna om individuella insättningsmaxima och de olika framställningarna om ändring av dessa regler.

I promemorian framhålles därefter, att frågan om behovet av individuella begränsningar för insättares tillgodohavanden på räkning hos kreditinstitut relativt nyligen varit föremål för bedömande, nämligen vid tillkomsten av de nuvarande lagarna rörande kreditinstitutens verksamhet. Därvid ifrågasattes från skilda håll, heter det vidare, om sådana begränsningar fortfarande var motiverade, men det ansågs då, att denna fråga borde avgöras i samband med en mera allmän översyn av de olika inlåningsbestämmelserna för skilda kreditinstitut och av därmed sammanhängande gränsdragningsproblem. I avvaktan härpå behölls i princip de tidigare begräns-

ningarna. De nya lagarna innebar dock, framhålles det, en höjning av maximibeloppen.

Under den tid som förflutit sedan nuvarande lagstiftning trädde i kraft har, uttalas det vidare, erfarenheter vunnits av maximeringsreglernas tillämpning i praktiken. Samtidigt har ändringar skett i den nominella inkomst- och prisnivån och därmed i betingelserna för sparandet. Mot bakgrunden av dessa förhållanden synes, heter det, en omprövning av maximeringsreglerna nu vara motiverad.

Enligt promemorian får alltjämt anses gälla, att frågan om bibehållandet av individuella insättningsbegränsningar liksom frågan om deras principiella utformning bör prövas i ett vidare sammanhang. Den omprövning, som nu ifrågakommer, synes därför böra ges en begränsad räckvidd och i avvaktan på en mera slutgiltig lösning av hithörande problem närmast ta sikte på en av de ändrade förhållandena betingad justering av de olika maximibeloppen. Det är även i detta hänseende, uttalas det, som behovet av en omprövning är särskilt framträdande.

I promemorian framhålles vidare, att en riktpunkt för ändringarna i maximeringsreglerna bör vara att genom dem icke sker några väsentliga förskjutningar i förhållandet mellan olika typer av kreditinstitut.

Mest ingripande är de nuvarande maximeringsreglerna, efter vad som uttalas i promemorian, för verksamheten i s p a r b a n k e r n a, där reglerna i princip är tillämpliga på all inlåning. Utvecklingen har enligt promemorian visat, att sparandet hos dessa institut inte kan helt rymmas inom de maximigränser, som nu gäller för sparbanksräkning. I stället har den fria sektorn, som främst tillkom för att möjliggöra checkräkning hos sparbänk, fått tillgripas. Nu lär emellertid, heter det, även ha uppstått svårigheter att inrymma det reella sparandet inom den fria sektorn.

De påtalade svårigheterna synes, säges det vidare i promemorian, kunna lösas antingen genom en höjning av det individuella maximibeloppet för sparbanksräkning eller genom en utvidgning av den fria sektorn. I detta sammanhang hänvisas till ett uttalande av 1948 års sparbanksakkunniga, enligt vilket reglerna om insättningsmaximum och fri sektor normalt icke borde resultera i att sparande, som dittills haft hemortsrätt på sparbanksräkning, i fortsättningen skulle behöva placeras inom den fria sektorn. Med utgångspunkt från en sådan uppfattning synes lösningen enligt promemorian närmast vara att söka i en höjning av insättningsmaximum för sparbanksräkning. Dock torde, heter det, även med en kraftig höjning av detta maximum icke kunna helt undvikas, att den fria sektorn måste tillgripas för reellt sparande, och en utvidgning av den fria sektorn skulle måhända erbjuda större möjligheter till en smidig anpassning efter de varierande förhållandena hos sparbänker med rörelse av olika omfattning. I promemorian ges emellertid inte bestämt förord åt någondera lösningen.

Om utvägen att höja insättningsmaximum för sparbanksräkning väljes, torde, efter vad som säges i promemorian, ett belopp av högst 200 000 kro-

nor nu kunna ifrågakomma. Därvid framhålles, att erforderlig differentiering av insättningsmaxima alltefter sparbankernas storlek och övriga särskilda förhållanden skall ske när nya maximibelopp fastställas i sparbankernas reglementen. En höjning av sparbanksräkningens insättningsmaximum till den här ifrågasatta storleksordningen kan enligt promemorian antagas, åtminstone tills vidare, göra en vidgning av den fria sektorn mindre behöfvlig. Vid en alternativ höjning av procenttalet för den fria sektorn torde, uttalas det, med hänsyn till de erfarenheter som numera vunnits ett procenttal av i första hand tjugo och möjligen något högre kunna övervägas. Därvid erinras om att redan vid riksdagsbehandlingen av den nuvarande sparbankslagen ett förslag om en till tjugo procent bestämd fri sektor vann starkt gehör.

Vad därefter beträffar *affärsbankerna* anföres i promemorian, att den nuvarande maximeringsregeln för sparkasseräkningen hos dessa institut torde vara av mindre ingripande betydelse än motsvarande regler för sparbankerna. En anpassning efter de ändrade förhållandena och eventuella justeringar av maximeringsbestämmelserna för sparbankerna synes emellertid enligt promemorian motivera en höjning även av maximum för affärsbankernas sparkasseräkningar. Bankföreningens förslag om höjning av detta maximum till 50 000 kronor lär, heter det, därvid icke behöva föranleda någon erinran.

Liksom hittills torde enligt promemorian samma regler böra gälla för *jordbrukskasserörelsen* som för affärsbankerna.

I fråga om *postsparbanken* slutligen påpekas, att från affärsbankernas sida vid skilda tillfällen gjorts en jämförelse med postsparbankens insättningsmaximum. I promemorian erinras emellertid i detta sammanhang om ett uttalande av föredragande departementschefen, när nuvarande maximibelopp för affärsbankernas sparkasseräkning bestämdes, enligt vilket den därigenom uppkomna överensstämmelsen med postsparbankens dåvarande insättningsmaximum icke fick tolkas som att det fanns anledning i detta hänseende eftersträva en enhetlig reglering för affärsbankerna och postsparbanken. En ändring av maximibestämmelserna för övriga kreditinstitut kan dock, heter det, icke ske utan att bedömningen av motsvarande bestämmelser för postsparbanken påverkas. Framställningen om höjning av insättningsmaximum där till 100 000 kronor synes enligt promemorian med hänsyn härtill och till de av generalpoststyrelsen i övrigt redovisade förhållandena ej böra föranleda någon erinran.

Remissyttrandena

De i promemorian framlagda förslagen att höja de olika kreditinstitutens insättningsmaxima har i princip tillstyrkts eller lämnats utan erinran av *Svenska bankföreningen*, *Svenska sparbanksföreningen*, *Sveriges jord-*

brukskassförbund, Sparbankernas bank, Jordbrukets bank och generalpoststyrelsen liksom av *kommerskollegium* och de hörda *handelskamrarna*. Från sparbankshåll har dock yrkandet om fullständigt upphävande av bestämmelserna rörande individuellt insättningsmaximum och fri sektor i första hand vidhållits samt, om detta yrkande inte bifalles, begärts en höjning av den fria sektorn till tjugofem procent. Vidare har från samma håll påyrkats en oförändrad relation mellan sparbankernas och postsparbankens insättningsmaxima. I något yttrande har även gjorts erinran mot den föreslagna höjningen av insättningsmaximum i den sistnämnda banken.

Temporära höjningar av insättningsmaxima i avvaktan på närmare utredning har föreslagits av *fullmäktige i riksbanken* och av *fullmäktige i riksgäldskontoret*, av riksbanksfullmäktige dock endast beträffande sparbankerna.

Bank- och fondinspektionen anser, att närmare utredning i vissa hänseenden bör ske innan ändringar av den i promemorian föreslagna omfattningen genomföres, medan *sparbanksinspektionen* avstyrker varje ändring i avvaktan på en allmän utredning av problemen med gränsdragningen mellan de olika kreditinstituten.

I flera remissyttranden framförs allmänna synpunkter på frågorna om bibehållandet av individuella insättningsmaximeringar samt om behovet av en utredning av detta och därmed sammanhängande spörsmål.

Fullmäktige i riksbanken uttalar sålunda, att det synes kunna starkt ifrågasättas om inte hos samtliga institut en frigörelse från reglerna om insättningsmaximum både kan och bör genomföras men att en sådan åtgärd synes förutsätta en utredning i frågan. Denna utredning bör snarast komma till stånd och snabbt leda till slutligt ställningstagande. Som skäl för sin uppfattning anför fullmäktige, bland annat, att effekten av gällande individuella insättningsmaxima närmast är av konkurrensbegränsande art. Detta visar sig enligt fullmäktige mest utpräglad beträffande de institut, som inte har möjligheter till alternativa räkningar, d. v. s. i första hand postsparbanken. Sparbankerna kan sägas komma därefter. För affärsbanker och centralkassor för jordbrukskredit är däremot den individuella inlåningsbegränsningen av tämligen ringa betydelse. Effekten av inlåningsmaximeringen har således, anför fullmäktige vidare, kommit att riktas just mot de bankinrättningar, som i största utsträckning koncentrerat sin utlåning till bostadssektorn vars finansiering under efterkrigstiden varit ett av de större problemen på den svenska kreditmarknaden. Slutsatsen härav är enligt fullmäktige, att klara motiv bör krävas för att nu gällande maximeringsregler skall behållas. Fullmäktige finner emellertid, att det kan tänkas föreligga behov av att behålla ett insättningsmaximum för en speciell småsparanderäkning varigenom man kunde tillgodose det ursprungliga syftet med nuvarande maximeringsregler, nämligen att möjliggöra relativt sett högre räntegottgörelse med bibehållande av liberala uttagsvillkor.

Även *fullmäktige i riksgäldskontoret* framhåller angelägenheten av att en utredning snarast kommer till stånd. Detta motiverar fullmäktige med att

frågan om behållande eller slopande av individuella insättningsbegränsningar berör utformningen överhuvudtaget av inlåningsbestämmelserna för skilda kreditinstitut och därmed sammanhängande gränsdragningar. Hithörande problemställningar, anför fullmäktige vidare, måste penetreras, innan någon mera genomgripande ändring vidtages i fråga om gällande maximeringsbestämmelser. Dessa problem, som nära berör behovet av att få en rationell räntestruktur inom olika delar av penning- och kapitalmarknaden, har enligt fullmäktige fått ytterligare aktualitet genom införandet av nya inlåningsräkningar med efter bindningstid differentierad räntefot. Ett ytterligare argument för en utredning är den fortgående märkbara tendensen till utsuddning av gränserna mellan olika kreditinstitutioner. Då den förordade översynen ännu ej skett, saknas enligt fullmäktige i hög grad underlag för att bedöma behovet av ändringar i gällande maximeringsregler, och en eventuell revidering av dessa bör därför bli av relativt begränsad räckvidd.

Generalpoststyrelsen anför, att kreditinstitutens framställningar kan betraktas dels som en anpassning till ändringarna i den nominella inkomst- och prisnivån dels som en fråga om gränsdragningen mellan olika kategorier av kreditinstitut. Styrelsen framhåller som sin principiella uppfattning, att insättningsmaximum bör vara detsamma för en och samma art av inlåning oavsett i vilket kreditinstitut inlåningen göres. Insättningsmaximums höjd bör fastställas med utgångspunkt från de regler, som gäller för medlens disposition, och de kostnader, som till följd härav uppstår för kreditinstitutet.

Bank- och fondinspektionen instämmer i promemorians uttalande, att frågan om bibehållandet och den principiella utformningen av individuella insättningsbegränsningar bör prövas i ett vidare sammanhang. Begränsningarna har, framhåller inspektionen, tillkommit av skiftande anledningar och avsett att trygga olika intressen. Ändringar kan därför lätt få konsekvenser i olika riktningar, såsom för institutens likviditet, placeringspolitiken och arbetsfördelningen mellan de olika instituten. Inspektionen ställer sig avvisande eller i vart fall frågande även till tanken på jämkningar i förevarande sammanhang av gällande begränsningsregler och åberopar därvid avsaknad av utredning beträffande erfarenheterna vid nuvarande reglers tillämpning liksom beträffande sambandet mellan ändringarna i den nominella inkomst- och prisnivån och betingelserna för sparandet. Sammanfattningsvis uttalar inspektionen som sin mening, att något angeläget behov av att höja gällande individuella insättningsmaxima inte påvisats, att med en sådan åtgärd därför utan olägenhet kan anstå till dess statsmakterna får tillfälle att pröva frågan i ett vidare sammanhang och att i vart fall närmare utredning bör verkställas i vissa av inspektionen angivna hänseenden innan ändringar av den i promemorian föreslagna omfattningen genomföres.

Även *sparbanksinspektionen* framhåller utredningsbehovet och anför i sitt yltrande sammanfattningsvis, att en sådan begränsad verkan av de diskuterade ändringarna som innebär en närmast formell anpassning till dagsläget inte kan antagas. Enligt inspektionens mening hör de berörda frågorna

i utpräglad grad till de problem rörande gränsdragningen mellan olika bankinrättningar som enligt tidigare uttalanden bör särskilt utredas.

Reglerna om insättningsmaximum och fri sektor i sparbank bör enligt vad Svenska sparbanksföreningen anför i sitt remissyttrande i första hand helt slopas. Enligt föreningens åsikt är detta motiverat av de förhållanden, som redovisas i promemorians synpunkter på effekten av insättningsbegränsningarna i sparbank. Genom en sådan åtgärd skulle sparbankerna, heter det vidare, få möjlighet att på lika villkor konkurrera med övriga sparinstitut om långfristig inlåning av det slag, som av hävd ansetts vara traditionell sparbanksinlåning. Med hänsyn till inkomstutvecklingen och penningvärdeförsämringen sedan år 1955 framstår enligt föreningen en höjning av insättningsmaximum för sparbanksräkning som naturlig, även om procenttalet för den fria sektorn höjes. Att, såsom föreslagits i promemorian, mer än tredubbla postsparbankens insättningsmaximum genom en höjning av detta till 100 000 kronor och samtidigt endast fördubbla sparbankernas insättningsmaximum skulle emellertid, menar föreningen, innebära en väsentlig förskjutning i förhållandet mellan dessa kreditinstitut. För de sparbanker, som nu har ett högt utnyttjande av den fria sektorn, skulle en höjning av insättningsmaximum, anför föreningen vidare, inte innebära någon nämnvärd lättnad. En bättre ehuru fortfarande endast temporär lösning erhåller man däremot enligt föreningens mening genom att höja procenttalet för den fria sektorn, vilket då lämpligen bör kunna sättas till tjugofem. Om sparbanksföreningens förstahandsyrkande inte bifalles, vill föreningen således i andra hand såsom temporära åtgärder förorda dels en höjning av procenttalet för den fria sektorn till tjugofem dels en sådan höjning av insättningsmaximum för sparbanksräkning att relationen mellan detta och ett höjt insättningsmaximum i postsparbanken inte rubbas.

Svenska bankföreningen förklarar, att föreningen inte vill motsätta sig en ökning av sparbankernas möjligheter till inlåning från en och samme insättare i den omfattning som förordas i promemorian. Vid valet av metod för denna ökning bör enligt föreningen av principiella skäl företräde ges åt den lösning, som innebär att insättningsmaximum för sparbanksräkning höjes till 200 000 kronor. Bankföreningen framhåller, att detta automatiskt måste leda till avsevärt ökat utrymme för insättningar inom den fria sektorn. I sitt yttrande anmärker emellertid bankföreningen, att sparbankerna enligt föreningens mening ingalunda är så missgynnade som sparbanksföreningen velat göra gällande. De nuvarande insättningsbegränsningarna torde, anför bankföreningen, inte utgöra något väsentligt hinder för en utveckling, som verkligen håller sig inom ramen för sparbankernas traditionella verksamhet.

Sveriges jordbrukskasseförbund anför, att man genom införande av en betydande fri sektor för sparbanksinlåningen redan i hög grad realiter satt den individuella insättningsmaximeringen ur spel för sparbankernas del. Det synes förbundet, som om man utan olägenhet kunde höja inlånings-

maximum för sparbanksräkning exempelvis till 200 000 kronor eller helt slopa detsamma. I samband därmed borde enligt förbundet den fria sektorn kunna inskränkas till att avse enbart övriga räkningar, varvid denna sektor givetvis kunde göras väsentligt mindre än vad den nu är. Förbundet delar sparbanksföreningens uppfattning, att 5 procent i sådant fall skulle vara ett lämpligt och för överskådlig tid framåt tillräckligt tal.

Fullmäktige i riksbanken, som enligt vad tidigare återgivits förordar en snar utredning rörande de individuella insättningsmaxima, förklarar, att för sparbankernas del — i motsats till övriga berörda kreditinstitut — omedelbara åtgärder synes nödvändiga på grund av att gällande regler för insättningsmaximum på sista tiden lett till icke oväsentliga hinder i vissa sparbankers verksamhet, hinder som hittills dock i stort sett kunnat undvikas genom utnyttjande av den s. k. fria sektorn. I detta fall synes enligt fullmäktige en temporär lösning motiverad, och den kan, anför fullmäktige vidare, smidigast nås genom att procenttalet för den fria sektorn höjes till tjugo.

Fullmäktige i riksgäldskontoret anför, under hänvisning till sina tidigare återgivna allmänna synpunkter, att för närvarande torde få anses uteslutet att helt slopa den individuella insättningsmaximeringen för sparbankernas del. Även en höjning till 200 000 kronor synes fullmäktige i nuvarande läge ägnad att inge tvekan. En så långt gående höjning skulle, anför fullmäktige vidare, kunna leda till en icke avsedd förändring av sparbankernas inlåningsstruktur samt fjärma dem från syftet att i första hand stödja och främja personligt sparande till skillnad från företagssparande och offentligt sparande. Riksgäldsfullmäktige, som även erinrar om likviditetssynpunkten, har i sitt yttrande stannat vid att förorda en höjning tills vidare av insättningsmaximum till 150 000 kronor. Detta innebär samtidigt, heter det slutligen, att fullmäktige inte för närvarande är beredda att biträda förslaget om höjning av procenttalet för den fria sektorn till tjugo.

Bank- och fondinspektionen instämmer i promemorians uttalande, att de nuvarande maximeringsreglerna lägger det hårdaste bandet på sparbankernas verksamhet. Som skäl för ändring av reglerna kan emellertid, anför inspektionen, inte vara tillräckligt, att den fria sektorn i ett antal sparbanker till större delen tagits i anspråk för s. k. överinsättningar. Vad man behöver veta är enligt inspektionen karaktären av de medel, som inestår på överinsättningsräkning, nämligen om de utgöres av egentliga sparmedel från fysiska personer eller om bland dessa medel även ingår rörliga kassamedel från kommuner, tillfälliga överskottsmedel från företag eller andra liknande medel som tidigare inte ansetts höra hemma i sparbankerna. Inspektionen uttalar vidare önskemål om uppgifter angående antalet insättare med tillgodohavanden av olika storlek. Utan besked i dessa och andra liknande hänseenden framstår förslaget om höjning av insättningsmaximum för inspektionen som alltför löst grundat. Enligt vissa för inspektionen tillgängliga uppgifter skulle överinsättningarna till ytterst ringa del utgöras av egentliga sparmedel från fysiska personer och i stället till alldeles övervä-

gande del komma från kommuner, stiftelser, föreningar och företag. Inspektionen menar därför, att det gällande insättningsmaximum inte synes ha inneburit något egentligt hinder för sparbankerna att fullfölja sin sparfrämjande verksamhet bland fysiska personer, och inspektionen uttalar som sin uppfattning, att en så väsentlig ändring som den här föreslagna inte bör genomföras utan en närmare utredning.

Sparbanksinspektionen återger i sitt remissyttrande till en början vissa delar av inspektionens i propositionen nr 151 till 1955 års riksdag redovisade utlåtande över det av 1948 års sparbankssakkunniga framlagda förslaget till nuvarande sparbankslag, vari inspektionen utförligt redogjorde för de skäl som enligt inspektionens mening talade för ett bibehållande av individuellt insättningsmaximum i sparbankerna. Enligt inspektionen är dessa skäl fortfarande tillämpliga.

I nämnda utlåtande framhåller inspektionen, att sparbankernas ändamål enligt 1 § sparbankslagen är att befordra sparsamhet genom in- och utlåning av pengar. Det sparfrämjande motivet bör sålunda vara avgörande, och utlåningen bör anpassas efter inlåningens karaktär. Sparbankerna har, anför inspektionen, tillkommit för att stödja och befrämja personligt sparande till skillnad från företagssparande och statligt sparande. Enskilda personer torde enligt inspektionen ganska sällan vilja sätta in belopp, som ej rymmes inom det individuella insättningsmaximum. Detta kan däremot bli otillräckligt för exempelvis sammanslutningars, stiftelsers och donationers fonder, vilka även de kan sägas naturligt höra hemma hos sparbankerna, men dessa medel kan rymmas inom den fria sektorn.

I samma utlåtande heter det vidare.

Det utmärkande för sparbankernas nuvarande insättarmedel är deras genomsnittligt visserligen ej formellt men reellt långfristiga karaktär, vilket sätter sparbankerna i stånd att i sin kreditgivning i stor utsträckning utvälja marknadens säkraste ehuru likaledes reellt långfristiga placeringar, nämligen lån mot inteckningar i jordbruk och bostäder. Härmed tillgodoses på en gång säkerhetskravet, som med hänsyn till insättarbehållningens sammansättning samt frånvaron av egentlig riskmarginal i räntesättningen måste sättas särskilt högt, och det ständigt växande behovet av långfristiga krediter för nämnda ändamål. Skulle individuellt insättningsmaximum slopas — och därmed den fria sektorn — kan det antagas att sparbankernas inlåning så småningom skulle undergå viss förändring. Det kan befaras, att många sparbanker i sådant läge icke skulle kunna motstå frestelsen att mottaga större kapitalbelopp från företag, som sökte en tillfällig förräntning av sina överskottsmedel. Sådan inlåning skulle ej kunna placeras på traditionellt sätt utan måste leda till en kreditgivning av mera affärsbanksbetonad typ och därmed ock av mera riskfylld art. En långivning av samma typ skulle vidare uppkomma därigenom, att de företag, som blivit insättningskunder, i ett annat läge knappast skulle kunna avvisas som lånekunder. Fortsatt utveckling i sådan riktning skulle, såsom erfarenheten från såväl affärsbankernas rörelse som sparbankernas i de nordiska grannländerna visar, framtvunga en större räntemarginal, det vill säga höjning av utlåningsräntorna och sänkning av inlåningsräntorna. Det kan därvid sättas i fråga, om denna verkan skulle kunna begränsas till endast det mera affärsbetonade kapital som inkommit i sparbanksrörelsen. Ledningarnas intresse

skulle genom den utvidgade verksamheten avledas från sparbanks sparbefordrande uppgift i samma mån som deras tid och uppmärksamhet måste ägnas åt de nya placeringsuppgifterna. De som bleve lidande på den förändrade verksamheten vore de utanför företagsvärlden stående små och stora spararna av alla kategorier. Det bör ej förbises, att det finns goda skäl att förmoda, att räntan jämväl å affärsbankernas sparräkningar under rådande förhållanden hålles vid sin nuvarande höjd av hänsyn till den av sparbankerna tillämpade insättarräntan.

Sparbanksinspektionen framhåller vidare i sitt här återgivna utlåtande, att inlåningskostnaderna för sparbankerna blir proportionsvis mindre för stora än för små insättningar under förutsättning av samma varaktighet i placeringen. I anslutning härtill anför inspektionen.

När det emellertid blir fråga om verkligt stora insättningar av liten eller osäker varaktighet, bli även de stora kontona, oavsett om varaktigheten i själva verket blir betydande, mindre gynnsamma i kostnadshänseende. De kräva nämligen stor betalningsberedskap — ju större relativt sett, desto större de enskilda kontona äro i förhållande till den sammanlagda behållningen å dem och till inlåningen i övrigt — och sådan kostar alltid pengar.

Enligt sparbanksinspektionens uppfattning kunna sparbankerna således ur avkastningssynpunkt få nytta av att kunna mottaga större varaktiga placeringar, som ej rymmas å sparbanksräkningen, inom den fria sektorn, men samtidigt av denna sektors begränsning hindras från att utvecklas för långt i en för hela verksamheten olämplig riktning, därest även större överskottskapital från företagarevärlden skulle söka sig till dem. Inom den ram, som bildas av individuellt insättningsmaximum å sparbanksräkning och begränsningen av den fria sektorn, skulle sparbankerna, såvitt inspektionen förstår, få all nödig handlingsfrihet för utveckling av rörelsen, så länge denna skall kännetecknas av en speciellt sparbefordrande inriktning.

Sparbanksinspektionen vill, heter det vidare i utlåtandet, fästa uppmärksamheten på att den här ifrågasvarande begränsningen av inlåningen måste ses i samband med vissa andra bestämmelser i sparbankslagen. Därvid nämner inspektionen särskilt sparbanks rätt att lämna bundna lån, vilken enligt inspektionen har sin motivering i inlåningens erfarenhetsmässigt stora stabilitet. Denna måste, menar inspektionen, till ej ringa del återföras på bestämmelsen om individuellt insättningsmaximum, och om detta inte bibehålles måste därför enligt inspektionens åsikt frågan om de bundna lånen omprövas.

I sitt nu avgivna yttrande lämnar sparbanksinspektionen härefter en redogörelse för sina erfarenheter av de gällande begränsningsreglerna. Av den officiella sparbanksstatistiken för år 1960 framgår, säger inspektionen, att inlåningen inom den fria sektorn den 31 december 1960 för samtliga sparbanker var i genomsnitt 7,8 procent, varav 7,2 procent på överinsättningsräkning. Dessa siffror, som enligt inspektionen av vissa skäl antagligen är något för höga, är, menar inspektionen, inte på något sätt alamerande vad angår sparbankernas situation i allmänhet. Den fria sektorn är, framhåller inspektionen vidare, inte någon stel ram utan växer i takt med utvecklingen på sparbanksräkning samtidigt med att sektorns konstruktion hindrar den

från att utvidgas med mindre tyngdpunkten i rörelsen allttjämt ligger på infångandet av sedvanligt sparande. Hela den del av detta sparande, som den 31 december 1960 enligt sparbanksstatistiken innestod på konton med behållningar mellan 80 000 och 100 000 kronor, uppgick inte till mera än 1,25 procent av saldot på sparbanksräkning. Det är sålunda, menar inspektionen, tydligt, att den fria sektorn innebär en mycket stor utvidgning av den begränsning som det individuella maximum om 100 000 kronor utgör. Skulle insättningsmaximum nu höjas till 200 000 kronor, torde utnyttjandeprocenten i fråga om den fria sektorn knappast sjunka med mera än 2—2,5 enheter.

De sålunda redovisade genomsnittstalen utesluter naturligtvis inte, fortsätter sparbanksinspektionen, att flera sparbanker utnyttjat den fria sektorn i långt större utsträckning, men det måste mot bakgrunden av vad inspektionen påvisat beträffande den fria sektorns rymlighet för sparbankernas traditionella inlåning förutsättas, att det i dessa fall i väsentlig grad är fråga om inlåning av annat slag som kräver stort utrymme. Inspektionen har verkställt en specialundersökning beträffande insättares behållning på överinsättningsräkning per den 31 december 1961 hos de 57 sparbanker, vilkas inlåning inom den fria sektorn överskred 12 procent av de enligt bokslutet för år 1961 på sparbanksräkning innestående medlen. En sammanställning av undersökningens resultat är bifogad inspektionens utlåtande. Enligt denna sammanställning uppgick behållningen på överinsättningsräkning i de undersökta sparbankerna till cirka 364 miljoner kronor, fördelade på 862 konton. Härav belöpte — i avrundade tal — på primärkommuner och landsting tillhoppa 221 miljoner kronor med 277 konton, på bolag och ekonomiska föreningar 72 miljoner kronor med 236 konton samt på övriga föreningar och stiftelser 42 miljoner kronor med 178 konton, på fysiska personer 9,6 miljoner kronor med 104 konton, varav 43 konton med ett sammanlagt belopp av 8,2 miljoner kronor hade en behållning överstigande 100 000 kronor, samt slutligen på övriga insättare 19 miljoner kronor med 67 konton. Sparbanksinspektionen framhåller i sitt utlåtande, att enligt sammanställningen 83 insättare med de största tillgodohavandena — genomsnittligt 2 650 000 kronor per insättare — tar i anspråk 7,6 av den fria sektorns 15 procentenheter, att kommunala medel utgör nära 5/8 av den totala inlåningen på överinsättningsräkning samt att beloppet av bolagsmedel — 66 miljoner kronor — ungefär motsvarar vad som skulle vinnas i utrymme på denna räkning om insättningsmaximum för sparbanksräkning höjdes från nuvarande 100 000 till 200 000 kronor.

Sparbanksinspektionen anför vidare.

En förfrågan hos ett femtontal av de i undersökningen ingående sparbankerna med de största inlåningsklumparna har visat att medlen i allmänhet innestå med sex månaders uppsägning med fri uttagsrätt för 6 000 kronor per halvår och mot högsta ränta, 4 3/4 procent. I stor utsträckning tillämpas emellertid liberalare uttagsvillkor, ibland med, ibland utan uttagsprovision.

Den här relaterade inlåningen av stora pengar vill sparbanksinspektionen närmast beteckna som mindre lämplig. Det kan enligt inspektionens mening icke vara en sparbankerna tillkommande uppgift att bereda kommuner eller

industrin högsta förräntning å rörelsemedel eller medel, som i avvaktan på annan placering söka en mer eller mindre tillfällig fristad i sparbänkerna. Vad speciellt de kommunala insättningarna beträffar är det tydligt, att de kunna komma att leda till stora påfrestningar på vederbörande sparbänker, bl. a. när det uppdämda kommunala investeringsbehovet kan komma att tillgodoses. Flera sparbänker ha också i detta hänseende gjort dåliga erfarenheter och förklarar sig skola för framtiden iakttaga större försiktighet vad angår mottagandet av stora insättningar från kommunerna.

De mycket stora insättningsbeloppen få sina följdverkningar på sparbänkernas placeringar. Ett behov av bättre likviditet uppkommer och därmed ock av korta placeringar, som ur avkastningssynpunkt bli mindre givande. Utlåningspolitiken påverkas. Framförallt äro de stora insättningsklumparna icke lämpliga som underlag för sparbänkernas kreditgivning på fastighetsmarknaden. Den stora roll sparbänkerna spelat som bottenlånggivare har haft sin bästa grund i den i praktiken långfristiga karaktären av dess inlåning, varå den s. k. omloppshastigheten — förhållandet mellan under ett år uttagna belopp och medelbehållningen — varit en mätare. De framkomna mätningstalen visa emellertid en fortgående försämring: från 21,9 procent år 1941, 25,6 år 1950, 31,6 år 1955 och 37,7 år 1960 (avseende efter fria sektorns införande endast rörelsen å sparbanksräkning och överinsättningsräkning). Denna utveckling kan ur den traditionella och samhällsviktiga bostadskreditgivningens synpunkt inge bekymmer utan att dessa skola ytterligare förstärkas genom det osäkerhetsmoment i likviditetshänseende, som de verkligt stora insättningarna innebära.

Sammanfattningsvis anför sparbanksinspektionen.

Vad i det föregående anförts visar enligt sparbanksinspektionens mening att den nuvarande konstruktionen av begränsningsreglerna för inlåningen i sparbänk lämna sparbänkerna en mycket stor rörelsefrihet. Gällande individuellt insättningsmaximum utgör icke något praktiskt hinder för den traditionella inlåningens utveckling men konstituerar en grund för beräkning av den fria sektorn. Denna i sin tur sätter endast en gräns för det verkligt stora kapitalets inströmmande i sparbänkerna. Skola begränsningsreglerna över huvud ha någon funktion synas de åtminstone böra ha den nu nämnda. En höjning av individuellt maximum får därför ingen större verkan och en vidgning av den fria sektorn innebär enligt sparbanksinspektionens mening i praktiken ett slopande av all verksam begränsning i syfte att ge sparbanks inlåning en särskild karaktär. Ett uppgivande av sistnämnda målsättning i sparbankslagstiftningen torde emellertid som ovan berörts få konsekvenser även ifråga om sparbänkernas rörelse i övrigt. Frågan om nya regler för inlåning å räkning i sparbänk torde därför endast böra avgöras i ett vidare sammanhang. Den i promemorian berörda synpunkten, att penningvärdet fortgående försämrats och att inkomstförbättring skett må slutligen sist blott föranleda ett påpekande, att dessa förhållanden ej mot bakgrunden av här förut anförda siffror torde vara av någon större betydelse i förevarande avseende.

Vad gäller a f f ä r s b a n k e r n a har promemorians förslag att höja insättningsmaximum för sparkasseräkning och därmed likartad räkning till 50 000 kronor hälsats med tillfredsställelse av Svenska bankföreningen.

I yttrandet från Sveriges jordbrukskassaförbund ifrågasättes, huruvida det längre finns några avgörande skäl att överhuvud lagfästa bestämmelser om inlåningsmaximum på sparkasseräkning eller därmed likartad räkning.

Sparkasseräkningen intar nämligen enligt förbundets mening inte någon särställning som motiverar ett lagfäst sådant maximum. Medel på sparkasseräkning är visserligen, anför förbundet, friare disponibla än medel på kapitalräkning, men det är endast fråga om en gradskillnad markerad genom de provisioner som utgår vid större uttag på den senare räkningen.

Svenska sparbanksföreningen och *Sparbankernas bank* menar i sina yttranden, att den föreslagna höjningen av affärsbankernas och jordbrukskassornas insättningsmaximum för sparkasseräkning saknar nämnvärd praktisk betydelse. Som skäl för denna uppfattning anföres, att dessa institut har möjlighet att på andra räkningar ta emot inlåning utan några som helst lagstadgade begränsningar. I synnerhet för sådan inlåning varom här är fråga har enligt sparbanksföreningen kapitalsamlingsräkningen kommit till användning, och denna har sålunda i allt högre grad kommit att ersätta sparkasseräkningen. Enligt vad sparbanksföreningen uppger är för närvarande behållningen på kapitalsamlingsräkning i affärsbankerna mellan fyra och fem gånger så stor som sparkasseräkningens behållning, vilken under senare år varit nedåtgående.

Fullmäktige i riksgäldskontoret förordar en höjning av insättningsmaximum för affärsbankernas del till 30 000 kronor. I sitt utlåtande har fullmäktige framhållit, att om man som en måttstock för en rimlig höjning av maximibeloppet tar hänsyn endast till de ändringar som under senare år skett i den nominella inkomstnivån och därmed i betingelserna för sparandet de olika insättningsmaxima skulle bli väsentligt lägre än som ifrågasatts i promemorian, för affärsbankerna cirka 23 000 kronor. Fullmäktige vill emellertid inte förneka, heter det vidare, att vissa skäl, bland annat införandet nyligen av inlåningsräkningar med en efter bindningstiden differentierad räntesättning, kan motivera någon höjning härutöver.

Fullmäktige i riksbanken menar, att den nuvarande begränsningen i affärsbankernas inlåningsrätt är föga betungande och att några temporära justeringar knappast är erforderliga för deras del.

Bank- och fondinspektionen anser frågan om en höjning av affärsbankernas insättningsmaximum vara av ganska underordnad betydelse. Inspektionen framhåller, att affärsbankerna har möjlighet mottaga insättningar till obegränsat belopp på andra räkningar och på villkor som är ganska likartade dem som gäller för sparkasseräkning. Enligt inspektionen kan det ifrågasättas, huruvida bestämmelserna om insättningsmaximum för affärsbankernas sparkasseräkning numera överhuvud har någon funktion att fylla. Å andra sidan, menar inspektionen, är det av nyss sagda skäl inte särskilt angeläget att upphäva bestämmelserna. Inspektionen finner det emellertid böra i detta sammanhang uppmärksammas, att medel på sparkasseräkning kan lyftas efter kortare tids uppsägning än en månad. Då medlen sålunda formellt måste anses vara av kortfristig natur och erfarenhetsmässigt sparkasseräkningarna i kritiska situationer påverkas väl så mycket som andra korta räkningar, borde enligt inspektionens mening för desamma ställas kassareserv efter den strängare 25-procentsregeln i 63 § bankla-

gen. Om insättningsmaximum borttages eller väsentligt höjes, bör följaktligen, menar inspektionen, det undantag som för närvarande gäller för sparkasseräkning vid beräkning av likviditetsreserv enligt sagda regel upphävas.

Sparbanksinspektionen hänvisar till att maximeringen av affärsbanks inlåning på sparkasseräkning eller därmed likartad räkning tillkommit på grund av ett hänsynstagande till den av sparbankerna bedrivna typiska inlåningsrörelsen. Med den ställning sparbanksinspektionen intagit till frågan om ändrade maximeringsregler för sparbankerna anser inspektionen, att någon höjning av maximum nu ej heller bör ske beträffande sparkasseräkningen. Inspektionen hänvisar därvid till att affärsbankerna genom kapitalsamlingsräkningen skaffat sig ett vapen i konkurrensen med sparbankerna, som gör affärsbankerna betydligt mindre beroende av maximeringen på sparkasseräkning.

För jordbrukskasserörelsens del anser *Sveriges jordbrukskasseförbund* den föreslagna höjningen av insättningsmaximum på sparkasseräkning eller därmed likartad räkning till 50 000 kronor vara lämplig tills vidare. Huruvida denna höjning kommer att utnyttjas av insättarna beror, tillägger förbundet, helt och hållet av räntesättningen på sparkasseräkning jämförd med andra räkningar.

I övrigt har remissorganen anfört samma synpunkter beträffande frågan om en ändring av insättningsmaximum hos jordbrukskasserörelsens centralkassor som beträffande motsvarande fråga hos affärsbankerna.

Vad slutligen gäller *postsparbanken* anför *generalpoststyrelsen* i sitt yttrande, att av de nu aktuella insättningsmaxima postsparbankens är det mest restriktiva. Detta hänför sig nämligen, erinrar styrelsen, till en insättares totala inlåning, medan insättningsmaximum för affärsbankernas och centralkassornas del avser endast en av ett flertal inlåningsräkningar och sparbankerna kan ta emot inlåning på överinsättningsräkning. Enligt styrelsens mening är av reell betydelse det belopp som en och samme insättare får ha inestående i ett visst kreditinstitut. Det bör i detta sammanhang inte förbises, fortsätter styrelsen, att icke så få personer har avsevärda sparkapital inestående i bank. Att dylika större sparkapital för närvarande inte är placerade i postsparbanken är enligt styrelsens uppfattning en följd av gällande insättningsmaximum.

Svenska bankföreningen finner det tveksamt, om en så kraftig höjning av postsparbankens insättningsmaximum som den i promemorian föreslagna verkligen är motiverad. I förordningen angående postsparbanken anges, fortsätter bankföreningen, postsparbanksrörelsens ändamål vara att »befordra sparsamhet», och föreningen ifrågasätter, om det för främjande av detta ändamål är behövt att kunna mottaga så höga belopp som 100 000 kronor. Med hänsyn till att maximeringen hänför sig till vad en och samma insättare totalt får ha inestående i postsparbanken vill bankföreningen dock inte ställa sig helt avvisande till den ifrågasatta höjningen.

Svenska sparbanksföreningen lämnar förslaget om höjning av postsparbankens insättningsmaximum i och för sig utan erinran men yrkar, såsom tidigare redovisats, en sådan höjning av insättningsmaximum för sparbanksräkning, att relationen mellan de båda insättningsmaxima inte rubbas. *Sparbankernas bank* intar samma ståndpunkt.

Sveriges jordbrukskasseförbund föreslår, med hänsyn till önskvärdheten av en konkurrens på lika villkor mellan de statsägda och de privatägda kreditinstituten, att postsparbankens arbetsvillkor och uppgifter blir föremål för offentlig utredning innan bankens inlåningsmaximum ändras. *Jordbrukets bank* däremot har inte funnit anledning till erinran mot förslaget om höjning av postsparbankens insättningsmaximum.

Fullmäktige i riksgäldskontoret förordar, med hänvisning till de synpunkter som återgivits i det föregående, en höjning av insättningsmaximum i postsparbanken till 60 000 kronor. Fullmäktige framhåller emellertid samtidigt, att likheten mellan postsparbanken och sparbankerna i vad avser inlånings- och utlåningsstruktur kan vara ett motiv för en något generösare bedömning av maximeringsfrågan för postsparbankens vidkommande.

Fullmäktige i riksbanken anser det inte vara erforderligt eller lämpligt att söka ge en temporär lösning av frågan om insättningsmaximum för postsparbanken. Denna är visserligen, anför fullmäktige, den bankinrättning som mest hämmas av nuvarande regler, men problemet är enligt fullmäktige inte nytt och har en speciell karaktär som gör det lämpligt att låta lösningen därav anstå tills en allmän omprövning sker.

Bank- och fondinspektionen hänvisar i sitt utlåtande till vad inspektionen anfört i tidigare remissutlåtande över generalpoststyrelsens framställning om ändringar i förordningen angående postsparbanken till den del framställningen behandlats i propositionen nr 142 till årets riksdag. I detta tidigare utlåtande, som redovisats i nämnda proposition, uttalade inspektionen, att de av generalpoststyrelsen föreslagna författningsändringarna, innefattande bland annat en höjning av insättningsmaximum till 100 000 kronor, uppenbarligen skulle öppna möjligheter till en mera differentierad inlåningsverksamhet. Inspektionen anförde vidare.

Om behov verkligen föreligger av sådana ändringar i verksamhetsbetingelserna synes emellertid icke helt klart utan beror åtminstone delvis på vilket ändamål, som uppställes för postsparbankens verksamhet. Om ändamålet — på sätt angives i 1922 års ännu gällande författning — begränsas till »att befordra sparsamhet» vill det förefalla som om överförandet av bestämmanderätten i fråga om räntesättningen till generalpoststyrelsen och höjningen av inlåningsmaximum vore ganska svagt grundade åtgärder.

Beträffande åter den ifrågasatta höjningen av inlåningsmaximum — som uppenbarligen icke från likviditetssynpunkt ger anledning till någon erinran — framgår av uppgifter från postsparbanken, att antalet insättare där med tillgodohavande över 20 000 kronor är mycket ringa i förhållande till hela antalet kontohavare och att antalet insättare med maximalt tillåtet tillgodohavande (= 30 000 kronor) är försvinnande litet. Den nu gällande

maximiregeln kan därför icke gärna i praktiken ha inneburit något hinder för banken att bedriva en sparfrämjande verksamhet inom en mycket bred publik av enskilda sparare, utan måste kravet på en höjning av maximibeloppet ända upp till 100 000 kronor förutsättas ha sin grund främst i en önskan att nå nya insättarekategorier och annat kapital än egentligt spar-kapital — kommunmedel, tillfälliga överskottsmedel från företag m. m. Emellertid kan ett deltagande från postsparbankens sida i den förut hårda konkurrensen om dylika medel knappast anses svara mot det begränsade syftet att »befordra sparsamhet».

Ändras målsättningen för postsparbanken, blir omdömet om de föreslag-na författningsändringarna ett annat. Ingår i ändamålet även en aktiv pla-ceringsverksamhet med finansiering av sådan produktion eller företagsam-het, som av statsmakterna bedömts såsom särskilt angelägen (bostadspro-duktion, kommunal verksamhet m. m.), framstår sålunda ändringarna som ändamålsenliga genom de ökade möjligheter de bereder banken att i kon-kurrens med andra kreditinstitut draga till sig inlåningsmedel. En sådan ändring av målsättningen skapar emellertid efter hand en rad problem av ganska betydande räckvidd berörande arbetsfördelningen inom vårt kredit-väsande — speciellt gränsdragningen mellan statlig och privat kreditverk-samhet — förhållandet mellan postbankens och den statliga affärsbankens uppgifter, postsparbankens behov av en lokal organisation för kreditgivning m. m.

Med hänsyn till det nära samband, som enligt inspektionens mening fanns mellan de berörda frågorna, och då inspektionen fann frågan om postspar-bankens ändamål vara den centrala i sammanhanget, ansåg inspektionen rimligt, om statsmakterna först klargjorde sin inställning till denna fråga. Inspektionen tillstyrkte därför, att ändamålsbestämmelsen i förordningen angående postsparbanken gjordes till föremål för översyn och att i avbidan därpå ändringarna av förordningens bestämmelser om, bland annat, inlå-ningsmaximum fick anstå.

Sparbanksinspektionen hänvisar likaledes till sitt i propositionen nr 142 till årets riksdag redovisade remissutlåtande över framställningen om andra ändringar av förordningen angående postsparbanken. Liksom i detta tidigare utlåtande vill sparbanksinspektionen nu ifrågasätta en allmän om-prövning av postbankens ställning och uppgifter. Inspektionen anför vidare.

En höjning av insättningsmaximum torde bli av genomgripande betydelse i förhållandet mellan postsparbanken och sparbankerna. Bakom höjningen torde ligga en avsikt till — eller av densamma följa — en stark utveckling av postbankens rörelse även på utlåningssidan. En sådan utveckling kan li-kaledes komma att i hög grad beröra sparbankernas verksamhet, varjämte det därförutom kan ifrågasättas, om en ökad inlåningsrörelse hos postspar-banken över huvud bör leda till en inriktning på alltmera självständig kre-ditverksamhet av banken ute i landet. Ifrågavarande framställning är så-lunda enligt inspektionens mening av den betydelse, att den icke bör avgö-ras som en blott justering av gällande inlåningsregler utan den bör prövas ur principiella synpunkter.

Departementschefen

Rätten att mottaga insättningar från en och samma person vid inlåning i sparbank, affärsbank, centralkassa för jordbrukskredit och postsparbanken är underkastad skilda begränsningar. I sparbank gäller enligt 1955 års sparbankslag ett individuellt insättningsmaximum i princip för all inlåning. Sparbank äger nämligen som regel inte mottaga inlåning från allmänheten annat än på sparbanksräkning, och för sådan räkning skall i varje sparbanks reglemente finnas ett individuellt insättningsmaximum fastställt, vilket får uppgå till högst 100 000 kronor. Inom en s. k. fri sektor, bestämd till femton procent av behållningen på sparbanksräkning, har sparbank dock rätt att utan individuell maximering mottaga inlåning på annan, valfri räkning. I affärsbank och centralkassa för jordbrukskredit finns endast för sparkasseräkning och därmed likartad räkning ett individuellt insättningsmaximum, i 1955 års banklag respektive 1956 års lag om jordbrukskasserörelsen fastställt till 15 000 kronor. Slutligen gäller enligt 1922 års förordning angående postsparbanken för i princip all inlåning i denna bank en maximering för varje insättare till 30 000 kronor. För insättning på grund av sparavtal gäller ett lägre belopp.

Regler om begränsningar i kreditinstitutens rätt att mottaga insättningar från en och samma person har länge funnits i lagstiftningen. Sitt nuvarande innehåll fick dessa regler för sparbankernas, affärsbankernas och jordbrukskasserörelsens del vid tillkomsten av de gällande lagarna för respektive kreditinstitut, och vid ungefär samma tid skedde den senaste ändringen av maximibeloppet för postsparbankens del. När maximeringsreglerna sålunda senast prövades, hävdades från flera håll, att dylika regler inte längre borde finnas i lagstiftningen. Det betecknades därvid som irrationellt att vid sidan av de allmänna inlånings- och likviditetsbestämmelserna genom lagstadgande begränsa just inlåningen på sparbanks- och sparkasseräkning medan övrig inlåning inte var underkastad sådan begränsning. Vidare påpekades riskerna för kringgåenden av lagreglerna. Särskilt framhävdes emellertid reglernas begränsande effekt på sparbankernas inlåningsmöjligheter. Å andra sidan framhölls i fråga om sparbankerna, att reglerna givit dessa kreditinstituts inlåning dess traditionellt långfristiga struktur och därigenom även berett sparbankerna möjlighet till säker och förmånlig placering av de inlånade medlen. Dessa stridiga synpunkter ansågs av de lagstiftande organen röra en fråga av betydelse för gränsdragningen mellan de skilda kreditinstitutens verksamhetsområden. På grund av detta bedömande fann man det vanskligt att ta ställning till frågan utan att samtidigt ta ståndpunkt även till andra problem rörande denna gränsdragning. Man ansåg det därför rimligt att tills vidare behålla regler om individuella insättningsmaxima. Dessa höjdes emellertid väsentligt, och vad särskilt angår sparbankerna begränsades effekten av maximeringen genom att den fria sektorn tillkom.

Sedan de nuvarande maximibeloppen fastställdes, har väsentliga föränd-

ringar i kreditinstitutens inlåningsförhållanden inträtt. Den nominella inkomstnivån har undergått en kraftig stegring, som skapat förutsättningar för en motsvarande nominell ökning av sparandet. Även utöver vad som betingas härav har detta emellertid ökat betydligt. Samtidigt synes kreditinstitutens konkurrens om sparandet ha skärpts. Hos de skilda typerna av kreditinstitut förekommer numera ett rikt differentierat system av olika inlåningsräkningar. Senast har i år tillkommit nya sådana räkningar med högre räntesatser under villkor av längre uppsägningstider. Konkurrensen om sparmedlen torde ha medfört, att skillnaderna mellan de inlåningsformer, som olika kreditinstitut erbjuder allmänheten, är mindre än tidigare samtidigt med att kreditinstituten på grund av konkurrensen lär visa ökat tillmötesgående mot insättarna vid tillämpningen av de för skilda räkningar uppställda villkoren. Kapitalsamlingsräkningen hos affärsbankerna är en inlåningsräkning, vilken utan lagstadgat individuellt maximum möjliggör insättning på villkor som är likartade villkoren för motsvarande sparbanksräkning. Det har även ifrågasatts, om inte kapitalsamlingsräkningen i verkligheten är att betrakta som en med sparkasseräkning likartad räkning.

Mot bakgrund av dessa förhållanden synes en omprövning av de gällande maximeringsreglerna motiverad. En sådan omprövning betingas delvis av att de senast fastställda maximigränserna på grund av utvecklingen reellt blivit snävare än avsett. Differentieringen av räkningssystemet kan vidare föranleda en viss vidgning av den ram dessa gränser ger. Utvecklingen torde emellertid även ha givit ökat stöd åt skälen att betrakta den i detta hänseende uppdragna skiljelinjen mellan å ena sidan sparbanks- och sparkasseräkning och å andra sidan alla andra inlåningsräkningar som irrationell. För sparbankerna och postsparbanken har de individuella maximeringsreglerna kommit att få en konkurrensbegränsande verkan, vilken med hänsyn till inriktningen av dessa kreditinstituts långivning från vissa synpunkter kan te sig speciellt otillfredsställande. Vad särskilt angår sparbankerna har dessa i åtskilliga fall helt eller nästan helt utnyttjat den fria sektorn, till övervägande del för insättningar som ej kunnat rymmas inom den individuella maximeringen på sparbanksräkning. För att möjliggöra en ökad inlåning i dessa fall föreligger alltså ett aktuellt behov av lagändring.

De berörda kreditinstitutens organisationer har, liksom generalpoststyrelsen för postsparbankens räkning, gjort framställningar om ändring av maximeringsreglerna i liberaliserande riktning, varvid för sparbankernas del i första hand yrkats upphävande av varje individuell maximering. Invändningen att reglerna om sådan maximering kan anses ge sparbankernas in- och utlåning en ur viss synvinkel fördelaktig särprägel kvarstår emellertid. Utformningen av maximeringsreglerna för övriga kreditinstitut är avhängig av vad som gäller för sparbankerna. Med hänsyn härtill bör man inte taga slutgiltig ståndpunkt till frågorna, i vad mån maximeringsreglerna bör behållas och hur de i sådant fall bör utformas, förrän detta kan ske i samband med en mer allmän prövning av problemen rörande gränsdragningen

mellan de olika kreditinstitutens verksamhetsområden. Jag ämnar i annat sammanhang föreslå, att en utredning med uppgift att pröva dessa spörsmål tillsättes. En sådan utredning torde dock inte kunna leda till ändrad lagstiftning inom den närmaste tiden. I avvaktan på resultatet av utredningen synes därför de redovisade skälen för omprövning av gällande regler böra tillgodoses genom begränsade lättnader i de hinder för kreditinstitutens verksamhet, som reglerna visat sig utgöra. Däremot bör utredningen inte föregripas genom principiella ändringar i regelsystemet. Att, såsom föreslagits från sparbankshåll, helt slopa de individuella insättningsmaxima kan således inte nu komma i fråga. Å andra sidan bör mot bakgrund av den skildrade utvecklingen de nu ifrågavarande justeringarna ske med viss liberalitet och ges en sådan räckvidd, att ytterligare ändringar i detta hänseende kan beräknas ej bli erforderliga innan den avsedda utredningen slutfört sitt arbete.

För sparbankerna gäller, såsom tidigare nämnts, ett individuellt insättningsmaximum i princip för all inlåning. När den fria sektorn infördes genom 1955 års sparbankslag, förutsattes emellertid, att insättningar som överskred maximibeloppet skulle kunna mottagas på räkning inom denna sektor. En av sparbanksinspektionen verkställd undersökning visar, att detta i stor utsträckning blivit fallet och att den fria sektorn till allt övervägande del kommit att användas för sådana s. k. överinsättningar. Av undersökningen framgår vidare, att dessa insättningar till största delen härör från kommuner men att även stiftelser och föreningar av olika slag har ansenliga belopp inestående på överinsättningsräkning. Särskilt kommunerna har under senare tid av olika skäl kommit att förfoga över avsevärt ökade kapitalbelopp. Sedan gammalt har de i stor utsträckning anlitat sparbankerna för insättning av sina medel liksom för sin upplåning. När den fria sektorn nu i många fall visat sig otillräcklig, innebär detta följaktligen, att sparbankerna ej har möjligheter att helt tillgodose traditionella insättares önskemål. Från såväl sparbankernas som insättarnas synpunkt måste ett sådant förhållande naturligen betraktas som en icke önskvärd effekt av maximeringsreglerna. Denna effekt kan undvikas endast genom att den fria sektorn vidgas. Önskemålet om en dylik ändring av gällande regler kommer därmed att framstå som angeläget.

För vidgning av den fria sektorn i detta läge talar även omständigheterna vid sektorns tillkomst. I propositionen med förslag till den nuvarande sparbankslagen hade den fria sektorn angivits till femton procent av insättarbehållningen på sparbanksräkning. I anledning av väckta motioner föreslog emellertid bankoutskottet, att procenttalet skulle sättas till tjugo. Riksdagens första kammare beslöt i enlighet med utskottets förslag, medan andra kammaren biföll propositionen i denna del. Efter förslag av bankoutskottet skedde en sammanjämkning till femton procent. Utskottet förutsatte därvid i sitt utlåtande, att en utredning om gränsdragningen mellan de olika kreditinstitutens verksamhetsområden snarast skulle komma till stånd, och

uttalade, att man framdeles möjligen kunde ha lagregler som tillät en friare konkurrens mellan instituten. Vid frågans behandling i riksdagen framhölls såsom skäl för procenttalet femton, att den stora massan sparbanker inte på många år skulle behöva en större fri sektor. Då utvecklingen nu lett till att sektorn i åtskilliga fall blivit otillräcklig för att möta önskemålen om insättning, synes mot bakgrunden av vad sålunda förekom vid utformningen av gällande bestämmelser en vidgning av sektorn till tjugo procent inte böra möta någon erinran utan tvärtom stå i god överensstämmelse med vad då förutsattes. En dylik mera begränsad justering torde knappast heller kunna medföra en sådan principiell förändring av sparbankernas verksamhet, att åtgärden väcker betänkligheter med tanke på en kommande utredning i ämnet.

Jag anser mig sålunda nu böra förorda en vidgning av den i 25 § första stycket sparbankslagen angivna fria sektorn från femton till tjugo procent av insättarbehållningen på sparbanksräkning. Härigenom torde visserligen de aktuella svårigheterna för sparbankerna väsentligen vara undanröjda och en höjning av det individuella maximibeloppet för insättning på sparbanksräkning bliva mindre betydelsefull, då överskjutande belopp lättare kan rymmas inom den fria sektorn. De allmänna synpunkter, som jag inledningsvis anfört, torde emellertid böra föranleda en uppjustering även av det individuella maximibeloppet. De principiella betänkligheterna med tanke på inriktningen av sparbankernas verksamhet gör sig vid en sådan ändring gällande i betydligt mindre mån än vid en vidgning av den fria sektorn. Jag finner därför, att det individuella insättningsmaximum för sparbanksräkning, som anges i 22 § andra stycket sparbankslagen, i nuvarande läge bör höjas till 200 000 kronor. Detta maximibelopp blir icke därmed tillämpligt för alla sparbanker. Erforderlig differentiering alltefter sparbankernas storlek och övriga omständigheter skall nämligen ske, när nya maximibelopp fastställs i sparbankernas reglementen.

Den individuella insättningsmaximeringen för sparkasseräkning och därmed likartad räkning hos affärsbanker och centralkassor för jordbrukskredit har motiverats med hänsyn till den av sparbankerna bedrivna typiska inlåningsrörelsen. Såsom uttalades redan vid tillkomsten av nuvarande banklag, kan det emellertid ifrågasättas, om ett individuellt insättningsmaximum för sparkasseräkning verkligen har en uppgift att fylla. Vid sidan av denna räkning kan nämligen affärsbankerna, såsom jag tidigare nämnt, utan lagstadgat maximum mottaga inlåning på kapitalsamlingsräkning under villkor som är ganska likartade dem som gäller för sparkasseräkning. Detta gör visserligen behovet av ändringar i maximeringsbestämmelserna mindre påtagligt för affärsbankernas del. Å andra sidan kan här knappast resas principiella betänkligheter mot en höjning av insättningsmaximum. De tidigare redovisade allmänna synpunkterna liksom den nyss föreslagna ändringen av motsvarande bestämmelser för sparbankerna motiverar en sådan höjning, och jag förordar, att det i 67 § andra

stycket lagen om bankrörelse respektive 31 § andra stycket lagen om jordbrukskasserörelsen angivna maximibeloppet nu bestämmes till 50 000 kronor.

Den individuella insättningsmaximeringen i postsparbanken är mera restriktiv än i övriga kreditinstitut såtillvida som den gäller för all inlåning och en motsvarighet till sparbankernas fria sektor saknas. Detta omöjliggör en rättvisande jämförelse med de maximibelopp, som föreslagits för övriga kreditinstitut, och motiverar en relativt generös bedömning av maximeringsfrågan för postsparbankens del. Generalpoststyrelsen har begärt en höjning av maximibeloppet till 100 000 kronor. Framställningen härom står i visst samband med andra, av årets riksdag redan beslutade ändringar i förordningen angående postsparbanken med syfte att där möjliggöra en i fråga om bindningstiden differentierad inlåning av samma slag som tidigare i år genomförts i affärs- och sparbanker. Från dessa kreditinstituts sida har hinder inte ansetts föreligga mot den begärda höjningen. Denna kan ej heller anses vara av sådan karaktär, att för dess genomförande skulle krävas en utredning av de mera vittsyftande spørsmål som vissa andra remissinstanser berört i sina yttranden.

Jag vill följaktligen — efter samråd med chefen för kommunikationsdepartementet — förorda en höjning av insättningsmaximum i postsparbanken till 100 000 kronor och har ej någon erinran mot generalpoststyrelsens förslag att styrelsen skall bemyndigas fastställa lägre maximibelopp för vissa slag av medel. I samband med den nu föreslagna höjningen av insättningsmaximum kan specialbestämmelsen om sådant maximum för sparavtalsbok utgå. Vidare kan det förordnande om tillämpning av äldre maximeringsregler för omyndigs medel, som gavs vid den tidigare i år vidtagna ändringen i förordningen angående postsparbanken, upphöra att gälla.

V. Blancokrediter

Gällande ordning

Enligt 56 § i 1955 års lag om bankrörelse får affärsbank inte bevilja kredit utan att säkerhet, som av banken prövas betryggande, ställes antingen i fast eller lös egendom eller ock i fordringsrätt jämväl mot annan än den åt vilken krediten beviljas. Vissa undantag från denna huvudregel ges dock genom bestämmelser i samma paragraf. Sålunda kan stat, kommun, bankbolag, sparbank m. fl. samfälligheter och inrättningar erhålla kredit utan särskild säkerhet. Likaledes får kortvarig kredit utan särskild säkerhet beviljas affärsidkare i och för hans rörelse, om med hänsyn till omständigheterna trygghet för förbindelsens fullgörande ändock kan anses föreligga. Vidare kan växel i vissa fall diskonteras utan accept. Slutligen får annan kredit utan särskild säkerhet lämnas till sammanlagt högst en tiondel av bankbolagets eget kapital; i fråga om dessa blancokrediter gäller dock vissa in-

dividuela maximibelopp, nämligen 75 000 kronor, då krediten lämnas småföretagare för hans rörelse, och eljest 5 000 kronor.

Möjligheten att upp till ett belopp av 5 000 kronor bevilja blancokredit åt annan än småföretagare för dennes rörelse infördes genom lagändring år 1960.

Bankföreningens framställning

I sin framställning hänvisar *Svenska bankföreningen* inledningsvis till vad föreningen anförde i yttrande över det förslag som låg till grund för lagändringen år 1960. Bankföreningen uttalade då, att en vidgning av affärsbankernas rätt till blancokreditgivning var önskvärd, bland annat, för att underlätta utbredningen av det i vissa banker införda systemet med s. k. sparlån. Detta system innebär att den som sparar för att skaffa en viss nytthet kan, när anskaffningen blir aktuell, erhålla ett amorteringslån i banken, vanligtvis på lika stort belopp som det han sparat. Erfarenheten hade, efter vad föreningen då anförde, visat, att ett avsevärt intresse föreligger för denna form av målsparande, särskilt i samband med bostadsanskaffning.

I den aktuella framställningen anför bankföreningen vidare, att erfarenheterna från den tid av nära två år, under vilken systemet med blancokrediter till privatpersoner nu varit i bruk, givit vid handen att denna låneverksamhet ej medfört några förluster att tala om. Misskötsel av ifrågasvarande s. k. privatlån har, uppger föreningen, förekommit endast i ett fåtal fall. Enligt bankföreningens mening bör därför tiden nu vara mogen att utvidga rätten till blancokreditgivning, så att därunder kan inbegripas även sparlån och liknande krediter för bostadsanskaffning vilka regelmässigt lyder på högre belopp än 5 000 kronor. Såsom bankföreningen framhöll i det tidigare citerade yttrandet, föreligger stort intresse för målsparande i dessa former, och det är enligt föreningens åsikt ej minst från allmän synpunkt i hög grad önskvärt att underlätta dess utbredning.

Det rationellaste sättet att bereda möjlighet härtill är, heter det vidare i framställningen, att slopa skillnaden mellan småföretagare och andra låntagare så att bankerna får en allmän blancokreditvolym att disponera efter behov. Alternativt kan man, anför bankföreningen, stanna vid en mera begränsad höjning av maximibeloppet för krediter till andra än småföretagare, men med hänsyn till de erfarenheter som gjorts i fråga om förlustriskerna bör det enligt föreningens mening inte vara nödvändigt att välja denna mera osmidiga lösning.

Under återopande av det anförda hemställer bankföreningen om förslag till sådan ändring av 56 § banklagen, att här avsedda blancokrediter kan, oavsett ändamålet med lånen, lämnas till sammanlagt högst en tiondel av hankbolagets eget kapital och till ett belopp i varje särskilt fall av högst 75 000 kronor. För den händelse det skulle anses påkallat att behålla en särskild lägre beloppsgräns för andra krediter än rörelsekrediter till småföretagare hemställer föreningen i andra hand, att denna beloppsgräns höjes till, förslagsvis, 15 000 kronor.

Remissyttrandena

De hörda remissorganen, nämligen *bank- och fondinspektionen* samt *fullmäktige i riksbanken*, har båda tillstyrkt, att affärsbankernas rätt till blancokreditgivning till annan än småföretagare för dennes rörelse utvidgas genom höjning av det individuella maximibeloppet för sådan kredit från 5 000 till 15 000 kronor.

Bank- och fondinspektionen påpekar, att den nuvarande regeln om blancokredit till envar på högst 5 000 kronor varit i kraft sedan våren 1960 men att bankerna redan dessförinnan under ett par år lämnat s. k. privatlån för vilka säkerhet inte ställdes av låntagarna själva utan för vilka generell borgen tecknades av vissa bankerna närstående bolag. Inspektionen upplyser vidare, att blancokreditgivningen hållit sig inom snäva gränser, och uttalar, att detta säkerligen till stor del har sin förklaring i de direktiv om allmän återhållsamhet i kreditgivningen som utgått från riksbanken. Den redovisade kreditvolymen är emellertid, anför inspektionen, så ringa i förhållande till den högst medgivna volymen och så betydelslös i förhållande till bankernas totala kreditgivning, att man kan utgå från att behovet och nyttan av dessa blancokrediter av bankerna själva bedömts som generellt ringa. Någon utvidgning av den totala ramen för blancokreditgivningen — för närvarande ca 150 miljoner kronor — har heller icke, framhåller inspektionen, ifrågasatts från bankernas sida, och det finns enligt inspektionens mening uppenbarligen inte något behov därav. Emellertid vill inspektionen inte förneka, att det maximum, som fastställts för de enskilda krediterna, i vissa fall kan utgöra hinder för tillgodoseende av helt legitima kreditbehov. Inspektionen syftar därvid främst på den kreditgivning, som i vissa banker äger rum till personer, vilka bundit sig för periodiskt sparande, och som avser att sätta dessa i tillfälle att förvärva ett eget hem. Även andra typer av krediter i kombination med sparande förtjänar emellertid här uppmärksamhet, framhåller inspektionen. I dessa fall är 5 000-kronorsgränsen låg, och en höjning därav skulle med hänsyn till det klientel, varom är fråga, inte behöva innebära ett risktagande utöver vad som kan anses tolerabelt. Däremot anser inspektionen inte någon anledning föreligga att underlätta en blancokreditgivning för exempelvis förvärv av bilar eller andra konsumtionsvaror.

Enligt inspektionens mening vore det mest konsekvent att genomföra en höjning av kreditgränserna endast för s. k. sparlån och liknande. Å andra sidan visar erfarenheten, fortsätter inspektionen, att en differentiering efter kreditens ändamål ofta skapar ömtåliga gränfall och i praktiken är svår att kontrollera. Med hänsyn härtill och till den återhållsamhet, med vilken affärsbankerna hittills utnyttjat möjligheten att lämna blancokrediter för konsumtionsändamål, tillstyrker inspektionen den ändringen av 56 § banklagen, att maximibeloppet i varje enskilt fall för sådana krediter utan säkerhet som må lämnas till envar bestämmas till 15 000 kronor. Vid ett bifall till detta förslag förutsätter inspektionen, att bankerna i fortsättningen inte — såsom i viss utsträckning förekommit i sak om än inte till formen

— kringgår maximibestämmelsen genom att bevilja »blancokrediter», för vilka närstående finansieringsinstitut tecknar borgen i den mån krediterna överskjuter det i lagen tillåtna högsta beloppet.

Fullmäktige i riksbanken har, såsom nämnts, ingenting att erinra mot en utvidgning av affärsbankernas rätt att bevilja blancokrediter. I valet mellan bankföreningens båda förslag har fullmäktige, med hänsyn till den prejudicerande verkan utvidgningen enligt fullmäktiges mening kan få, stannat för alternativet att behålla ett särskilt, till 15 000 kronor förhöjt maximibelopp för blancokredit till annan än småföretagare för dennes rörelse.

Departementschefen

Enligt lagen om bankrörelse får affärsbank i princip inte bevilja kredit utan att låntagaren ställer betryggande säkerhet. S. k. blancokredit, d. v. s. kredit utan särskild säkerhet, får dock — utöver vissa särskilt angivna fall — lämnas inom en ram, som är fastställd till tio procent av bankens eget kapital. Inom denna ram gäller emellertid en begränsning för varje låntagare, vid kredit till småföretagare för hans rörelse bestämd till 75 000 kronor och för annat fall till 5 000 kronor.

Möjligheten att bevilja blancokredit till annan än småföretagare för hans rörelse infördes genom lagändring år 1960. Redan tidigare, nämligen sedan år 1958, hade emellertid bankerna beviljat s. k. privatlån, för vilka låntagarna inte själva presterade säkerheten utan där denna utgjordes av borgen av vissa bankerna närstående bolag. Den erfarenhet av kredit utan någon av låntagaren ställd säkerhet, som sålunda numera vunnits under viss tid, ger vid handen, att misskötsel från låntagarnas sida inte förekommer annat än i undantagsfall. Från de säkerhetssynpunkter, som banklagen på denna punkt tillvaratager, kan någon anledning till erinran mot dessa blancokrediter således inte anses föreligga. Från allmän synpunkt kan det vara av visst intresse att personer, som har ordnad ekonomi men saknar tillgång till bankmässig säkerhet, i begränsad utsträckning beredes möjlighet att på detta sätt tillgodose legitima kreditbehov. Bland annat kan s. k. sparlån och liknande krediter, för vilka förutsättes ett föregående målsparande av låntagaren, komma i fråga i detta sammanhang.

Den medgivna ramen för blancokrediter till enskild person har hittills, totalt sett, utnyttjats endast till en mindre betydande del, och någon vidgning av ramen har ej heller ifrågasatts. De individuella lånebeloppen har även genomsnittligen hållit sig väsentligt under det tillåtna maximibeloppet. I vissa fall har detta dock visat sig otillräckligt. Med tanke på de hittillsvarande erfarenheterna finns inte någon anledning att genom en alltför snäv individuell maximering hindra i och för sig motiverad långivning av denna typ. Fortfarande bör dock, såsom de hörda remissorganen förordat och även bankföreningen alternativt föreslagit, för blancokredit till låntagare i allmänhet gälla ett lägre maximibelopp än för sådan kredit till små-

företagare för hans rörelse. Mot den föreslagna höjningen till 15 000 kronor har jag intet att erinra och jag förordar därför, att 56 § banklagen ändras i enlighet därmed. Härvid förutsätter jag, att sådant kringgående av maximeringsbestämmelsen som bank- och fondinspektionen omnämnt inte skall förekomma.

VI. Departementschefens hemställan

I enlighet med vad i det föregående anförts har inom finansdepartementet upprättats förslag till

1) lag angående ändring i lagen den 31 mars 1955 (nr 183) om bankrörelse;

2) lag angående ändring i lagen den 3 juni 1955 (nr 416) om sparbanker;

3) lag angående ändrad lydelse av 31 § lagen den 25 maj 1956 (nr 216) om jordbrukskasserörelsen; samt

4) förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen den 21 juni 1922 (nr 277) angående postsparbanken.

Författningsförslagen torde som *Bilaga* få fogas vid statsrådsprotokollet för denna dag.

Föredragande departementschefen hemställer härefter, att lagrådets utlåtande över de under 1)–3) nämnda lagförslagen¹ måtte för det i 87 § regeringsformen angivna ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Gösta Smith

¹ Författningsförslagen, vilka — bortsett från en redaktionell mindre jämkning — är likalydande med de vid propositionen fogade, har utelämnats här.

Utdrag av protokoll, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 14 september 1962.

Närvarande:

justitierådet REGNER,
regeringsrådet JARNERUP,
justitieråden AF TROLLE,
BOMGREN.

Enligt lagrådet den 9 juli 1962 tillhandakommet utdrag av protokoll över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 25 maj 1962, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till *lag angående ändring i lagen den 31 mars 1955 om bankrörelse, lag angående ändring i lagen den 3 juni 1955 om sparbanker och lag angående ändrad lydelse av 31 § lagen den 25 maj 1956 om jordbrukskasserörelsen.*

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, föredrogos inför lagrådet av lagbyråchefen Sven-Eric Nilsson.

Lagrådet lämnade förslagen utan erinran.

Ur protokollet:
Birgitta Liljefors

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet å Stockholms slott den 5 oktober 1962.

N ä r v a r a n d e:

Ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LANGE, LINDHOLM, EDENMAN, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON, ASPLING.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter lagrådets den 14 september 1962 avgivna utlåtande över de den 25 maj 1962 till lagrådet remitterade förslagen till

- 1) lag angående ändring i lagen den 31 mars 1955 (nr 183) om bankrörelse;
- 2) lag angående ändring i lagen den 3 juni 1955 (nr 416) om sparbanker; samt
- 3) lag angående ändrad lydelse av 31 § lagen den 25 maj 1956 (nr 216) om jordbrukskasserörelsen.

Föredraganden anför.

Lagrådet har lämnat lagförslagen utan erinran. De torde efter en redaktionell, mindre jämkning få föreläggas riksdagen till antagande.

Sedan lagrådets utlåtande avgivits, har Svenska sparbanksföreningen inkommit med en framställning om ändring av 28 § tredje stycket sparbankslagen, innebärande en höjning av maximibeloppet för lån utan särskild säkerhet i sparbank från 5 000 till 15 000 kronor i likhet med vad som i lagrådsremissen föreslagits i fråga om affärsbankerna. Innan pågående remissbehandling av denna framställning avslutats, kan ståndpunkt inte tagas till frågan om den nu begärda ändringen i sparbankslagen. Då det är angeläget att de tidigare behandlade förslagen till ändringar i såväl sparbankslagen som andra berörda författningar förelägges riksdagen snarast möjligt, bör den nya framställningen — vars genomförande fordrar ny remiss till lagrådet — inte leda till uppskov med de tidigare förslagens framläggande. Om framställningen det föranleder, torde särskilt förslag till ändring av sparbankslagens bestämmelser angående lån utan särskild säkerhet få föreläggas nästa års riksdag.

Föredraganden hemställer härefter, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition föreslå riksdagen att antaga

dels de av lagrådet granskade lagförslagen med den nyss angivna jämkningen,

dels det vid statsrådsprotokollet den 25 maj 1962 fogade förslaget till förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen den 21 juni 1922 (nr 277) angående postsparbanken.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Kungl. Höghet Regenten att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Olof Sundström